

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

Eesti lihaturg 2010. aasta I poolaastal

Tallinn
November 2010

Töö tellija: Põllumajandusministeerium

Vastutav täitja: Maris Viileberg

Eesti Konjunkturiinstituut
Rävala 6, 19080 Tallinn
Tel 668 1242
Fax 668 1240
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	5
Liha tootmine.....	7
Lihatööstus.....	12
Väliskaubandus.....	21
Hinnad	32
Liha ja lihatoodete siseturumaht.....	47
Euroopa Liidu ja maailma lihaturg.....	47
Kokkuvõte	53
Lisad.....	55

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti lihasektori arengust 2010. aasta I poolaastal ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- lihatootmise ja loomade arvu muutusi;
- lihatööstuste tootmiskahtude ja ekspordiks müügi arengut;
- hindade muutusi erinevates müügiahela osades (tootja- hulgi-, ekspordi-, jae-, EL ja turu hinnad);
- lihatoodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- liha tarbimist ja selle muutusi;
- lihatoodete müügiolukorda EL-is ja maailmaturul.

Töös on kasutatud Statistikaameti põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid ning EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud Euroopa Komisjoni raporteid ja koosolekute memosid, EL-i erinevate riikide hinnaraporteid ja Skandinaaviamaade põllumajandusuudiste portaale.

Töö maht on 56 lehekülge.

Eesti lihaturg 2010. aasta I poolaastal

Liha tootmine

Statistikaameti esialgsetele andmetele tuginedes vähenes veiste arv 2010. aasta I poolaastal eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 0,5%. Selline veiste arvukuse languse tempo on iseloomulik olnud juba kahel järjestikusel aastal. Veiste üldise arvu vähenemise on põhjustanud lehmade arvu 2,2% kahanemine. Nuumveiste arv samal ajal suurenes 0,8%. Kodulindude arv, mis linnukasvatust tabanud taudide läbi vahepealsetel aastatel kahanes poole võrra, jätkas 2010. aastal hoogsat kasvu. Käesoleva aasta I poolaasta lõpuks oli lindude arvukus tõusnud uuesti 2003. aasta tasemele. Talumajapidamistes on lammaste ja kitsede arvukus viimase aastaga kasvanud 8,1%. Seakari on aastaga vähenenud 1,2% (tabel 1).

Tabel 1

Loomade arv Eestis seisuga 30. juuni (tuh pead)

	2008	2009	2010	2010/2009	
				+/- tuh tk	+/- %
Veised	244,2	243,1	242,0	-1,1	-0,5
sh lehmad	103,2	99,0	96,8	-2,2	-2,2
nuumveised	141,0	144,1	145,2	+1,1	+0,8
Sead	370,8	377,2	372,5	-4,7	-1,2
Lambad ja kitsed	100,0	100,4	108,5	+8,1	+8,1
Linnud	1 715,9	1 814,4	2 094,0	+279,6	+15,4
sh munakanad	469,8	646,9	711,1	+64,2	+9,9
lihalinnud	1 246,1	1 167,5	1382,9	+215,4	+18,4

Allikas: SA

Tabel 2

Tapaloomade ja -lindude eluskaal Eestis 2008 - 2010.a. I poolaastal (tuh.t)

	2008 I pa	2009 I pa	2010 I pa	2010 I pa/2009 I pa	
				+/- tuh t	+/- %
Veised	13 524	12 435	10 419	-2,0	-16,2
Sead	31 889	30 947	30 161	-0,8	-2,5
Lambad, kitsed	747	752	766	+0,01	+1,7
Linnud	8 548	9 992	10 799	+0,8	+8,1
Kokku	54 708	54 126	52 145	-2,0	-3,7

Allikas: SA

Tapaloomade ja -lindude eluskaal – 52 145 tonni – oli selle aasta I poolaastal 1 981 tonni võrra ehk 3,7% väiksem kui aasta tagasi (tabel 2). See näitaja, mis alates 2006. aastast suurenes, on viimasel kahel aastal taas vähenenud. Põhjust tuleks otsida tapaküsete elusloomade järjest kasvavas ekspordis kui ka majanduslangusest tuleneva tarbijaskonna nõudluse vähenemisest.

Nii on aastaga vähenenud veiseliha tootmiskaht 2 000 tonni ning sealihha tootmine 800 tonni võrra. Samas linnuliha tootmiskaht suurenes aastaga 800 tonni võrra.

Põrsaste arvu 4,3%-line suurenemine selle aasta I poolaastal peaks võimaldama sealihha tootmist lähikuudel suurendada. Kiiresti kasvava elussigade väljaveo tõttu aga tõenäoliselt kogu juurdekasv kohalikule turule ei jää. Vasikate sündivus on viimase aastaga vähenenud 0,3%, mis lähitulevikus mõjutab ka veiseliha turgu, kuhu jõuab vähem kodumaist veiseliha.

Tabel 3

Vasikate ja põrsaste sündivus Eestis 2008 – 2010.a I poolaastal (tuh pead)

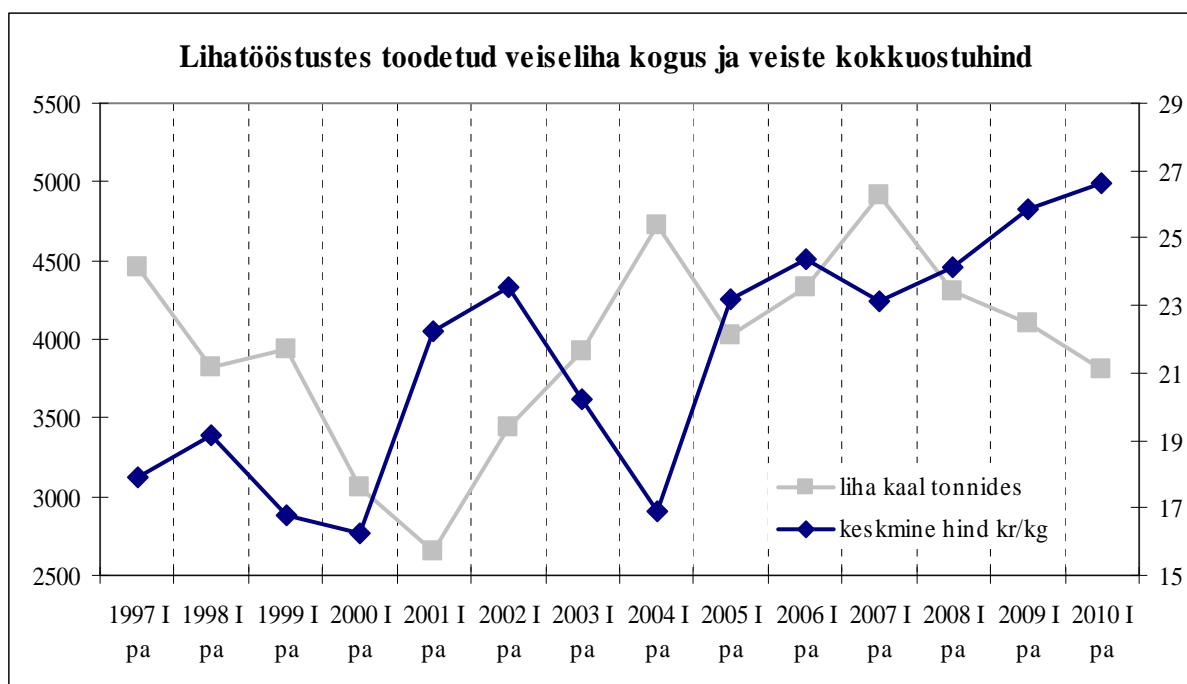
	2008 I pa	2009 I pa	2010 I pa	2010 I pa/2009 I pa	
				+/- tuh tk	+/- %
Vasikad	59,4	58,2	58,0	-0,2	-0,3
Põrsad	351,4	361,0	376,6	+15,6	+4,3

Allikas: SA

Veisekasvatust

2010. aasta 30. juuni seisuga oli Eestis kokku 242,0 tuhat veist. I poolaasta lõpuks oli veiste arv vähenenud mullusega võrreldes 0,5% ehk 1,1 tuhande pea võrra. Veiste arvukuse vähenemise põhjustas piimalehmade (-2,2 tuhat pead) vähenemine veisekarjas. PRIA andmete teel on lihatõugu veiste arvukus viimastel aastatel kasvanud. Aasta-aastalt on vähehaaval suurenenud ka noorloomade ja lihatõugu veiste osatähtsus veiste koguarvust. Nii on nende osakaal tõusnud 57,1%-lt 2007. aastal 60,0%-le sel aastal. 2010. aasta 30. juuni seisuga oli Eestis 145,2 tuhat lihatõugu veist või noorlooma, mis oli 1,1 tuhande pea võrra enam kui aasta tagasi.

Joonis 1

Allikas: EKi

Tapaveiste eluskaalu kogumass on vähenenud kolmel järjestikusel aastal. 2010. aasta I poolaastal ulatus see vaid 10,4 tuhande tonnini. Eelmise aasta sama perioodiga võrreldes langes tapaveiste eluskaal 16,2% ehk 2,0 tuhande tonni võrra. Kolme aastaga on langus 26,3% ehk 3,7 tuhat tonni. Veiseliha osatähtsus kogu lihatoodangus oli sel aastal 20,0%, aastaga on see kukkunud 3,0%-punkti võrra ning kahe aastaga 7,8%-punkti.

Lihatööstusettevõtete poolt kokkuostetavate veiste arv on 2008. aastast alates vähenenud. Ühtlasi on kahanenud ka toodetud veiseliha kogus. Tänavu I poolaastal ostsid lihatööstused kokku 16 tuhat veist (2009.a. I pa 17,1 tuh veist, 2008.a I pa 17,9 tuh veist ja 2007.a. I pa 20,8 tuh veist). Kokkuostetud loomade arv vähenes aastaga 1,1 tuhande võrra ehk 6,4%. Kolme aastaga on veiste kokkuost vähenenud 4,8 tuhande pea võrra ehk 23,1%. Kokkuostetud veistest toodeti selle aasta I poolaastal 3,8 tuhat tonni liha, mis oli 7,1% ehk 0,3 tuhat tonni vähem kui mullu samal perioodil. Kolme langusaastaga on veiseliha tootmine kahanenud 1,1 tuh tonni ehk 22,7%. Kokkuostetud veiseliha keskmine hind oli 2010. aasta I poolaastal SA andmetel 26.60 kr/kg, mis oli 2,8% ehk 0.72 kr/kg kõrgem eelmise aasta sama perioodi hinnast. Kolme aastaga on hind tõusnud 15,2% ehk 3.50 kr/kg võrra. Kodumaisele lihatööstusele pakuvad tugevat konkurentsi kasvatajatele soodsad elusloomade ekspordikanalid (Türgi, Holland), kus pakutav hind on oluliselt kõrgem kohalikust kokkuostuhinnast. Tuginedes veiste arvu pidevale vähenemisele, jälgides vasikate sündivust ning kasvavat elusveiste väljavedu tuleb tõdeda, et veiseliha tootmine väheneb jätkuvalt.

Seakasvatus

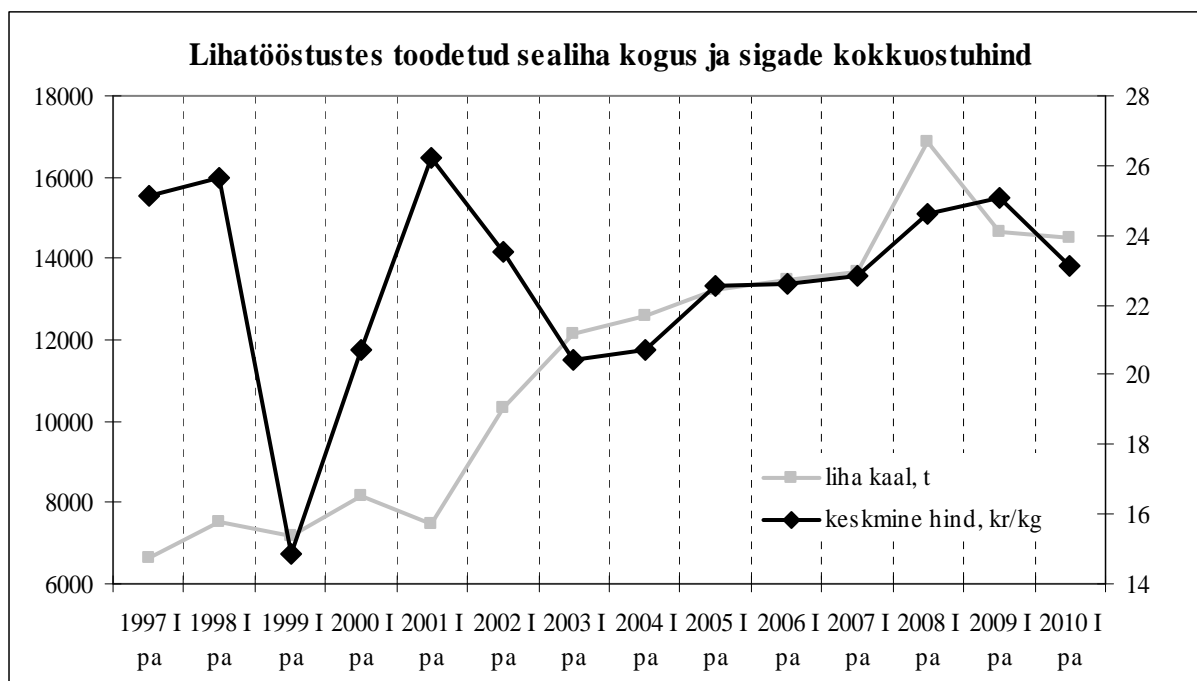
Seakasvatuse maht, mis viimastel aastatel Eestis hoogsalt suurenes, näitas sel aastal vähenemise märke. Sealihaliha oli küll endiselt kõige populaarsem lihaliik, kuid majanduslangusest tulevalt vähenes selle tarbimine. See-eest on hoogsalt kasvanud elussigade väljavedu, eelkõige Venemaale. Sigade arvukust mõjutas ka aasta I poolel osades farmides puhkenud sigade viiruslik kõhulahtisus. 2010. aasta juuni lõpus oli Eestis 372,5 tuhat siga. Eelmise aasta sama perioodiga võrreldes langes sigade arv karjas 4,7 tuhande pea võrra ehk 1,2%. Sealihaliha tootmis- mahu kasvu lubab aga eeldada põrsaste sündivuse 4,3%-line kasv sel aastal. 2010. aasta I poolaastal sündis Eestis 376,6 tuhat põrsast, mis oli mullusega võrreldes 15,6 tuhande võrra enam.

Tapasigade eluskaalu kogumass oli käesoleva aasta I poolaastal 30,2 tuhat tonni, mis oli mullusest 0,8 tuhande tonni võrra ehk 2,5% väiksem. Sealihaliha osatähtsus kogu lihatoodangust kasvas mulluselt 57%-lt 58%-le.

Lihatööstusettevõtted ostsid käesoleva aasta I poolaastal kokku 184,5 tuhat siga, mida on mullusega võrreldes 1,4 tuhande pea võrra enam. Läbi aastate on lihatööstus kokku ostnud ligi pooled tapasigadest. Sigade kaubalisus ehk tapamajadele müüdava sealihaliha osakaal kogutootmises suurenes mulluselt 65%-lt 67%-le sel aastal. Sealihaliha kokkuostukogus tapakaalus jäi selle aasta I poolaastal eelmise aasta sama perioodiga võrreldes pea samale tasemele, vähenedes vaid 1,2%. Kui eelmise aasta esimesel kuul osteti kokku 14,7 tuhat tonni sealihaliha, siis sel aastal 14,5 tuhat tonni. Tapasigade lihakehade keskmine kaal oli sel aastal 1 kg võrra aastatagusest väiksem, olles 79 kg. Sealihaliha keskmine kokkuostuhind, mis 2010. aasta

kuuel esimesel kuul oli SA andmetel 23.11 kr/kg, oli eelmise aastaga võrreldes 7,9% madalam (2009.a. I pa 25.08 kr/kg, 2008.a. I pa 24.61 kr/kg).

Joonis 2

Allikas: EKI

Koos seakasvatuse mahuga vähenemisega selle aasta I poolaastal, vähenes ka tapasigade kogumass ja tapamajadele müüdavate sigade arv ning toodetud sealih kogus. Selle põhjuseks oli majanduslangusest tulenev nõudluse langus ning järjest suurenev tapaküpsete elussigade eksport, mis sel aastal oli pea 5% suurem kui mullu I poolaastal.

Linnukasvatus

2010. aasta I poolaasta lõpuks oli Eestis 2,1 miljonit kodulindu. 2009. aasta I poolaastaga võrreldes suurenes lindude arv 15,4% ehk pea 0,3 miljoni linnu võrra ning tõusis 2003. aasta tasemele. Siiski 2004. aasta 30. juuni seisuga enne salmonelloosi, mis puhkes lindlates aasta lõpus, oli lindude arv 6,8% suurem. Elusmassis arvestatuna toodeti linnuliha esimesel kuuel kuul 10 799 tonni, mida oli 807 tonni ehk 8,1% enam kui mullu samal ajal. Linnuliha kogutoodang on jõudnud uuesti 2005 – 2006. aastatel puhkenud taudide eelsele tasemele. Viimastel aastatel on uuesti kasvanud ka linnuliha eksport ning sel aastal jõudsid eksporditavad linnuliha kogused taas 2004. aasta tasemele. Vahepealsetel aastatel haiguspuhangust tulenevalt kohaliku linnuliha tootmise vähenemisest tekkinud tühimiku turul haaras enda valdusse Leedust imporditud soodsama hinnaga linnuliha, eelkõige kasvas kanaliha import. Linnuliha tarbimise kasv on jätnud turul ruumi nii kohaliku toodangu kui ka impordi kasvatamiseks. Nii imporditi selle aasta I poolaastal mullusega võrreldes 30,4% enam linnuliha, seejuures import Leedust suurenes 40,4% (kanaliha 32,2%). Impordihind langes aastaga 7%. Leedust pärit linnuliha keskmine impordihind oli 10,9% (kanaliha 15,1%) madalam kui 2009. aastal. Seega jätkub konkurentsivõitlus kohaliku toodanguga nii hinna kui ka toodangu mahtude osas.

Lambakasvatus

Eestis on piisavalt piirkondi, mis on sobilikud eelkõige lambakasvatusega tegelemiseks. 1990-ndate alguses oli Eestis 140 tuhat lammast. Taasiseseisvumisjärgne põllumajanduse kohandamine turumajandusele, lambaliha ja villa tootmise madal tasuvus ning probleemid villa ja nahkade realiseerimisel ning eluslammaste kokkuostul vähendasid lammaste arvu, mis 1998. aastal oli 30,8 tuhande peaga madalaim. Lambakasvatusele mõjus ergutavalt riigi poolt 1999. aastast alates makstav ute kasvatamise toetus, ühtse pindalatoetuse raames täiendava otsetoetuse ja keskkonnatoetuse maksmine. Siit alates on lambakasvatuse areng ka tasapisi uut hoogu kogunud ning lammaste arvukus jälle suurenema hakanud. Selle aasta 30. juuni seisuga loendati Eestis kokku 104 tuhat lammast ja 4,5 tuhat kitse (PRIA andmetel) Kaheteistkümne aastaga on lammaste arvukus kasvanud enam kui kolm korda. Lambakasvatavad seisavad aga endiselt silmitsi olukorraga, kus eluslammaste kokkuostuga tegelevad vaid mõned väikese võimsusega tapamajad, kes ei suuda rahuldada vajadust teenuse järele. Eesti suuremad lihatööstused lambaid reeglina kokku ei osta. Mõninga määral on sellega uuesti tegelema hakanud Saaremaa Lihätööstus. Tapamajad ostsid selle aasta I poolaastal kokku 2 tuhat lammast ja kitse, mida oli 0,8 tuhande võrra enam kui mullu. Lambaliha toodeti sel aastal 35,9 tonni, mida oli 14,3 tonni võrra rohkem kui eelmise aasta samal perioodil. Lammaste keskmine kokkuostuhind oli SA andmetel sel aastal 36.66 kr/kg, mis oli 3,0% kõrgem eelmise aasta I poolaasta keskmisest kokkuostuhinnast. Kuigi Eesti tarbijaskonnal pole veel välja kujunenud traditsiooni lambaliha tarbimise osas ning lalleliha jaehinda peetakse liiga kõrgeks, on nõudlus lambaliha järele tasapisi siiski kasvanud. Et kujunenud turuolukorras hakkama saada, on Eesti lambakasvatavad leidnud kanalid nii eluslammaste kui ka lambaliha ekspordiks. Lambaliha eksport kasvas sel aastal eelmise aastaga võrreldes pea kolm korda ulatudes 7,2 tonnini. Põhiliselt veeti lambaliha Soome keskmise ekspordihinnaga 143.21 kr/kg. Eestimaisest lambaliha vastu on huvi tundnud ka teised Euroopa riigid. Eluslammaste väljaveo kohta kahjuks andmed puuduvad.

Tabel 4

Lammaste kokkuost 2007 – 2010. a. I poolaastal

Aasta	Kokkuost (tuh tk)	Liha kaal (t)	Lihakeha keskm kaal (kg)	Keskmine hind (kr/kg)
2007	1,2	25,4	21	32.64
2008	1,3	25,2	19	34.56
2009	1,2	21,6	18	35.60
2010	2,0	35,9	18	36.66

Allikas: SA

Lihatööstus

Veterinaar- ja Toiduameti andmetel oli Eestis 2010. aasta I poolaasta lõppedes 109¹ lihakäitlemisettevõtet, nendest 7 tegevus oli küll peatatud. Aastaga on lihakäitlemisettevõtete arv vähenenud 8 väikeettevõtte võrra. Toimivatest ettevõtetest 54 olid väiketapamajad, millest 16-s tegeleti ka lihalõikusega. Vaatamata lihatööstusettevõtete suurele arvule, kuulus valdav osa veise-, sea- ja linnuliha ning nende toodete turust 6-le suuremale ettevõttele.

Tabel 5

Liha kokkuost ettevõtetes 2006 – 2010.a (tuh tonni)

	2006	2007	2008	2009	2009	2010
					I poolaasta	
Tapaloomade ja -lindude eluskaal	106,4	106,7	111,3	113,1	54,1	52,1
Lihatoodang kokku, lihakaal	69,4	70,5	74,6	76,0
Liha kokkuost kokku	36,5	39,0	41,6	37,3	18,8	18,3
sh veiseliha	9,8	9,9	9,5	9,1	4,1	3,8
sealiha	26,7	29,0	32,1	28,1	14,7	14,5

Allikas: SA

Loomakasvatuse mahu vähenemine ühelt poolt ning loomakasvatajate jaoks soodsamate tapaloomade turustuskanalite olemasolu teiselt poolt on oma mõju avaldanud ka kodumaise päritoluga tooraine kasutamisele Eesti lihatööstustes. SA andmetel ostsid tänava kuue kuuga tapamaju omavad lihakäitlemisettevõtted 3,8 tuhat tonni veiseliha ja 14,5 tuhat tonni sealiha, kogumahu 18,3 tuhat tonni. Seda oli kokku 2,7% vähem kui aasta tagasi. Langesid nii veise- kui ka sealiha kokkuostukogused. 2007. aastast alates on veiseliha kokkuost järjepanu vähenenud ning 2010. aasta I poolaastal langes see juba 1998. aasta tasemele. Sealiha kokkuost, mis aastatel 2002 – 2008 pidevalt kasvas, on samuti kahel viimasel aastal kahanenud. Kui mullusega võrreldes toodeti sel aastal lihatööstustes kodumaist sealiha 1,2% vähem, siis kahe aastaga on langus juba 14,2%. Kohalikud lihatööstused ostsid kokku 72% kohalikest tapale viidavatest veistest ning 67% tapaküpsetest sigadest.

Tabel 6

Lihatoodete tootmine lihatööstusettevõtetes 2006 – 2010.a (tuh tonni)

	2006	2007	2008	2009*	2009	2010
					I poolaasta	
Liha (k.a. I kat subproduktid)	48,3	45,7	45,0	44,0	19,5	19,6
veiseliha	9,7	9,6	7,2	7,3
sealiha	33,7	32,3	32,8	31,7
Vorstitooted	35,1	32,4	33,6	36,3	15,9	17,0
Suitsuliha tooted	9,8	10,1	9,0	10,0	4,0	...

* Esialgne

Allikas: SA

¹ Ettevõtete arvestus on erinevatel aadressidel asuvate tootmisüksuste loetelu. Seega on firmade arv nimetatust väiksem.

Sarnaselt varasemate aastatega olid üle poolte – 52% (2009.a I pa 58%) kolme suurema tapamaja poolt kokkuostetud **veistest** I poolaastal lehmad (D-kategooria). 34% (2009.a I pa 36%) lehmadest klassifitseeriti P2, 20% (2009.a I pa 18%) P1, 20% (2009.a I pa 17%) P3, 13% (2009.a I pa 16%) O3, 6% (2009.a I pa 5%) O4 ja 3% (2009.a I pa 6%) O2 klassi, teisi lehmade kvaliteediklasse oli oluliselt vähem.

Tabel 7

Erinevate veise- ja vasikaliha kategooriate osakaal veiste kokkuostus
(% kolme suurema tapamaja poolt kokku ostetud veistest kuus)

	jaan 2010	veebr 2010	märts 2010	aprill 2010	mai 2010	juuni 2010	I pa 2010	I pa 2009
A – pullid alla 2 a	31	32	35	39	32	28	33	30
B – muud pullid	4	2	2	5	5	7	4	2
C – härjad	3	1	1	1	1	1	2	2
D – lehmad	52	54	55	48	51	56	52	58
E - mullikad	10	11	7	7	11	8	9	8
Veised kokku	100	100	100	100	100	100	100	100

Allikas: EKI

Teiseks suuremaks kategooriaks veiste kokkuostus olid alla 2-aastased pullid (A-kategooria), kes I poolaastal moodustasid kokkuostus 33% (2009.a I pa 30%). Nii mullu kui ka selle aasta I poolaastal olid kokkuostetud noortest pullidest suurem osa (vastavalt 33% ja 38%) P2 klassis. 29% kokkuostetud noortest pullidest osutusid sel aastal P1 klassi kuuluvateks (2009.a. – 20%). Lihakusklassi O2 kuulus 19%, O1 7% ja R2 4% kokkuostetud loomadest.

Mullikate osakaal kokkuostus oli I poolaastal 9%, suurenedes mullusega võrreldes 1%-punkti võrra. Sarnaselt lehmadega klassifitseeriti ka mullikad (E-kategooria) põhiliselt P2, O3, P3, O2, P1 ja O4 klassi (vastavalt 39%, 17%, 21%, 7%, 5% ja 4%). Eelmise aastaga võrreldes suuri muutusi kokkuostetud veiste jagunemisel lihakusklassiti ei olnud, kuid samas väärib märkimist, et selle aasta I poolaastal on mullusega võrreldes mõnevõrra kasvanud väga heaks (U lihakusklass) hinnatud veiste osakaal.

Kui varasematel aastatel klassifitseeriti enam kui pooled kokkuostetud sigadest E- klassi , siis kahel viimasel aastal on kaalukaim kogus sigu hinnatud S-klassi kuuluvaiks. 2010. aasta I poolaastal liigitasid kolme suurema tapamaja spetsialistid kokkuostetud **sigadest** 53% S-klassi ning 43% kuulus E-klassi. S-klassi kuuluvate sigade osakaal kasvas aastaga 1%-punkti võrra, samal ajal E-klassi kuuluvate sigade osatähtsus langes 1%-punkti võrra. Aastatega on järjepanu vähenenud ka U-klassi liigitatud sigade osakaal kokkuostus. Kui EL-ga liitumise järgsetel aastatel oli U-klassi langenud sigade osakaal 7-9% vahel, siis paaril viimasel aastal on U-klassi klassifitseeritud 4% kokkuostetud sigadest. 2008. aasta III kvartalil alates on S-klassi sigade kokkuostukogused püsivad suuremad E-klassi liigitatud sigade kokkuostust. Emiste ja kogu SEUROP-klassi nuumsigade summeeritud kokkuostust, kus varasematel aastatel emiste

osakaal pidevalt vähenes, on kahel viimasel aastal olukord muutunud: emiste osakaal on uuesti suurenema hakanud, kasvades 2,6%-lt 2008. aasta I poolaastal 3,3%-le selle aasta I poolaastal.

Tabel 8

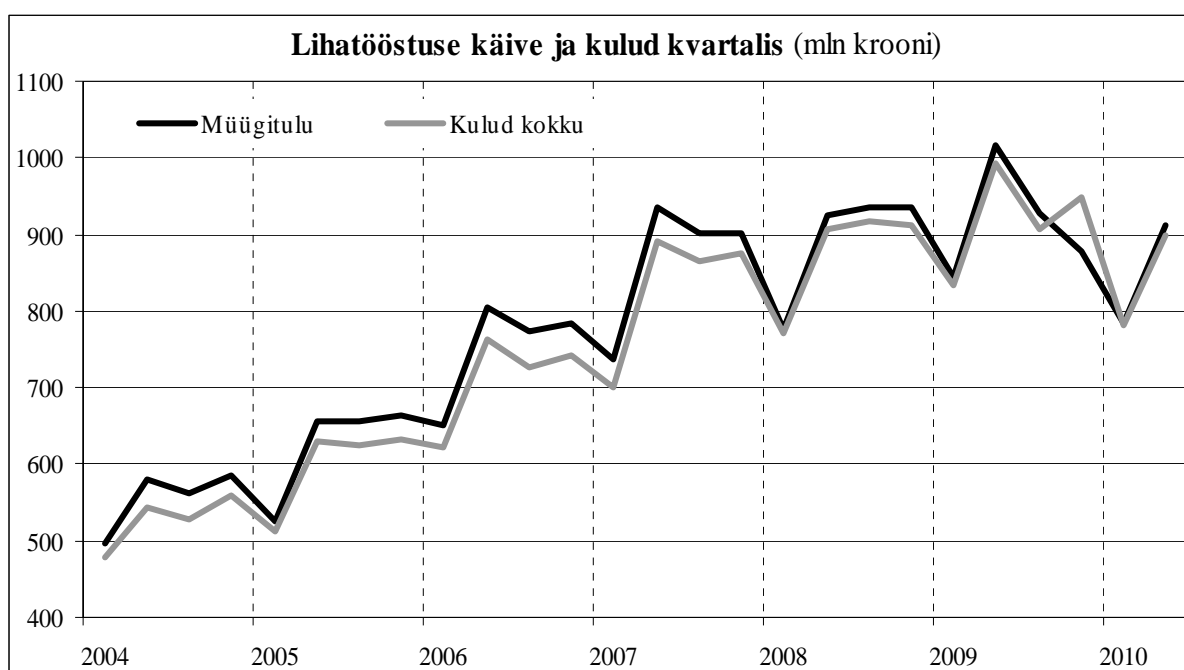
Erinevate kvaliteediklasside osakaal sigade kokkuostus
(% kolme suurema tapamaja poolt kokku ostetud sigadest kuus)

	jaan 2010	veebr 2010	märts 2010	aprill 2010	mai 2010	juuni 2010	I pa 2010	I pa 2009
S	51	52	52	55	54	57	53	52
E	44	44	44	42	42	39	43	44
U	5	4	4	3	4	4	4	4
R	0	0	0	0	0	0	0	0
O	0	0	0	0	0	0	0	0
P	0	0	0	0	0	0	0	0
SEUROP	100	100	100	100	100	100	100	100

Allikas: EKI

2009. aasta majanduslanguse tingimustes aeglustus lihatööstuse müügitulu kasv, samas kasvasid märkimisväärselt tootmiskulud, mis viis lõppkokkuvõttes sektori kahjumisse. Statistikaameti valimis olevate lihatööstusettevõtete **müügitulu (sektori käive)** oli 2010. aasta esimesel poolel 1 697 miljonit krooni (tabel 9). Müügitulu oli I poolaastal eelmise aasta I poolaastaga võrreldes 8,7% väiksem. Müügitulu vähenes alates eelmise aasta II kvartalist läbi kolme järgmise kvartali. Alles selle aasta II kvartalis käive mõnevõrra kasvas.

Joonis 3

Allikas: SA

Tabel 9

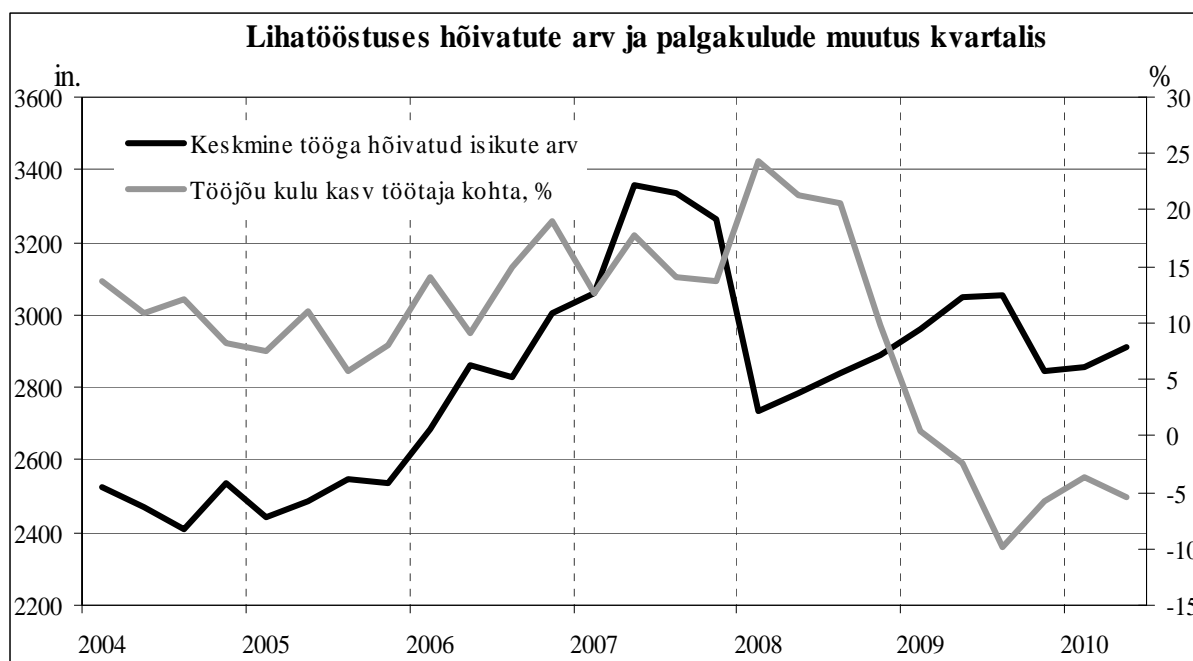
Lihatööstuse majandusnäitajad

		I kv 2009	II kv 2009	III kv 2009	IV kv 2009	I kv 2010	II kv 2010
Keskmine tööga hõivatute arv	inimest	2 960	3 047	3 057	2 847	2 858	2 913
Müügitulu	mln kr	843	1 016	928	877	785	912
Kulud kokku	mln kr	834	994	906	949	781	898
...tööjõukulud	mln kr	124	131	120	118	115	118
Kogukasum (-kahjum)	mln kr	9	22	23	-73	4	14
Lisandväärtus	mln kr	133	153	143	45	119	132
Investeeringud põhivarasse	mln kr	14	34	39	29	10	81
Müügitulu kasv*	%	8,7	9,8	-0,7	-6,2	-6,9	-10,2
Kulude kasv*	%	8,2	9,7	-1,3	4,2	-6,3	-9,7
Lisandväärtuse kasv*	%	12,1	7,8	1,3	-69,8	-10,5	-13,4
Tööjõukulude osakaal kogukuludes	%	14,8	13,1	13,3	12,4	14,7	13,2
Tööjõukulude kasv*	%	8,8	6,9	-2,9	-7,1	-6,9	-9,6
Palgakasv*	%	8,7	6,9	-3,4	-7,8	-7,5	-10,1

* aastakasvud on arvatatud eelmise aasta sama kvartali suhtes

Allikas: SA, EKI arvutused

Joonis 4

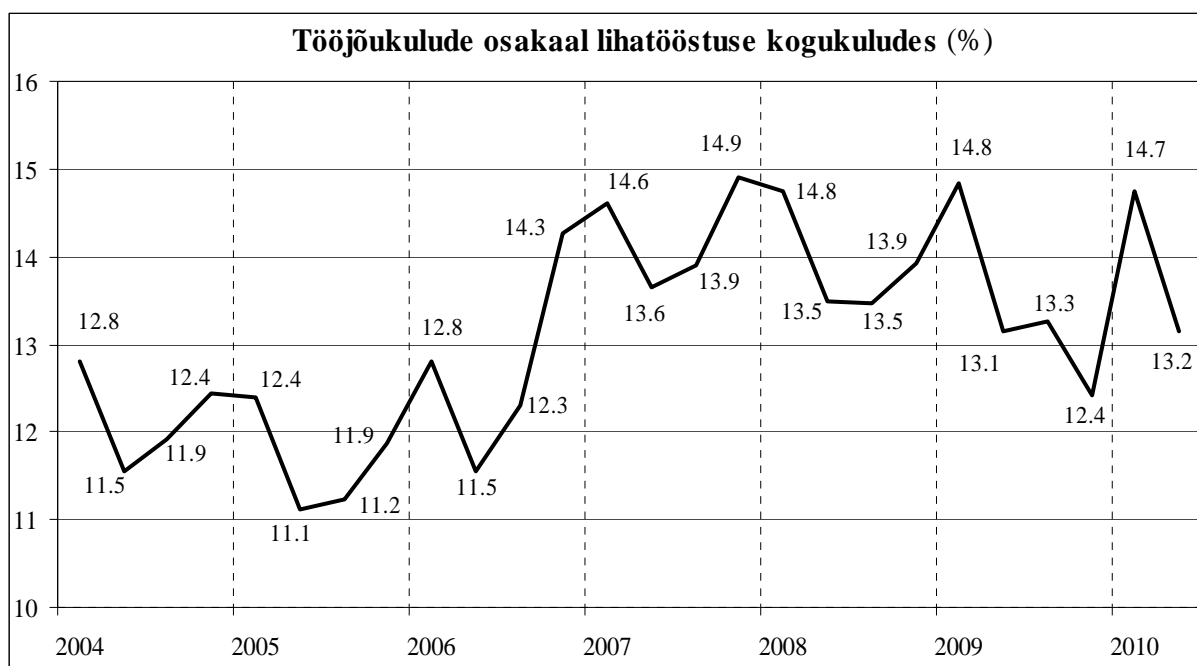

Allikas: SA

Kulude kahanemine oli I poolaastal müügitulu kahanemisega võrreldav, olles vaid 0,5%-punkti väiksem (tabel 9, joonis 3, 4). Lihatööstuse kogutulud olid selle aasta I poolaastal 1 679 miljonit krooni. Müügitulud ületasid 18 miljoni krooniga kulusid ning lihatööstus jõudis sel aastal uuesti kasumisse. Kulude kahanemist on osaliselt mõjutanud töötajate arvu

vähenedes ning keskmise palga alanemisest tulenenud tööjõukulude langus. 2010. aasta I poolaastal töötas lihatööstuses keskmiselt 2 885 inimest. Töötajate arv lihatööstuses vähenes selle aasta I poolaastal mullu sama perioodiga võrreldes 3,9%. Tööjõukulud vähenesid juba 2009. aasta II poolel I poolaastaga võrreldes 6,4%. 2010. aasta I poolel vähenesid kulutused tööjõule veel täiendavalt 2% ning 2009. aasta I poolaastaga võrreldes oli tööjõukulude kokkuvõtte selle aasta I poolaastal 8,4%. Kui mullu I poolaastal langes lihatööstuses keskmine brutopalk 2008. aastaga võrreldes 1,1%, siis sel aastal on palk 5,1% aastatagusest madalam. Lihatoöstuse keskmine brutopalk kuus oli selle aasta I poolaastal 10 041 krooni, mis jäi 538 krooni madalamaks eelmise aasta sama perioodi palgast ning ühtlasi oli ka 18,8% ehk 2 326 krooni madalam selle aasta I poolaasta Eesti keskmisest brutopalgast.

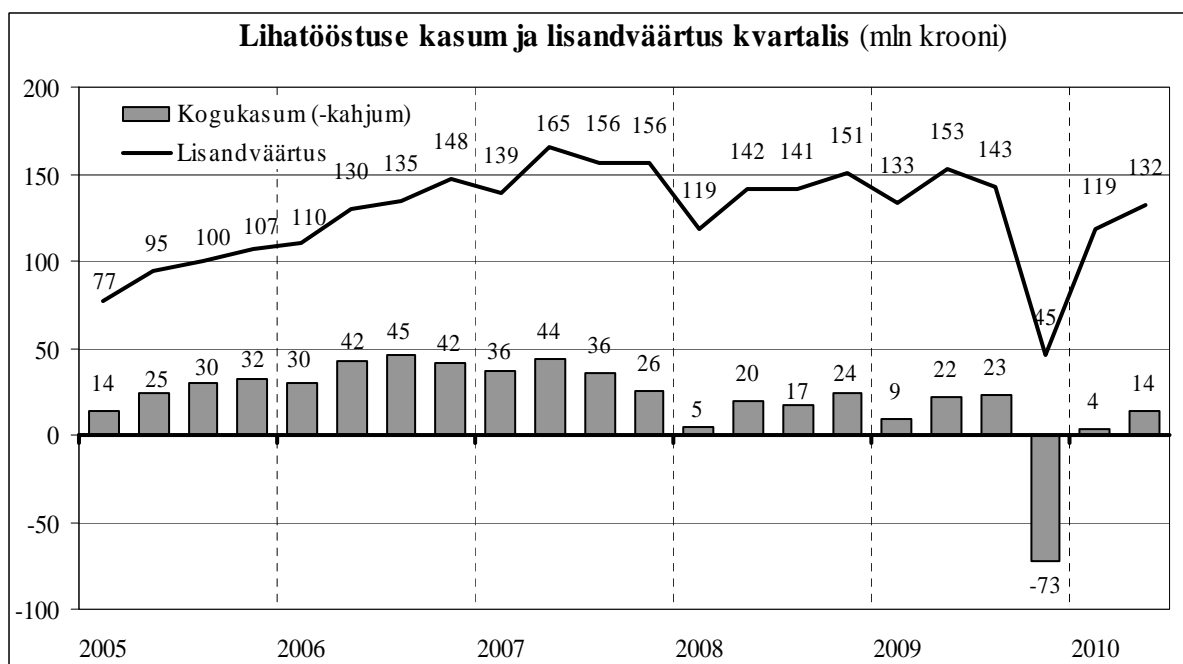
Joonis 5

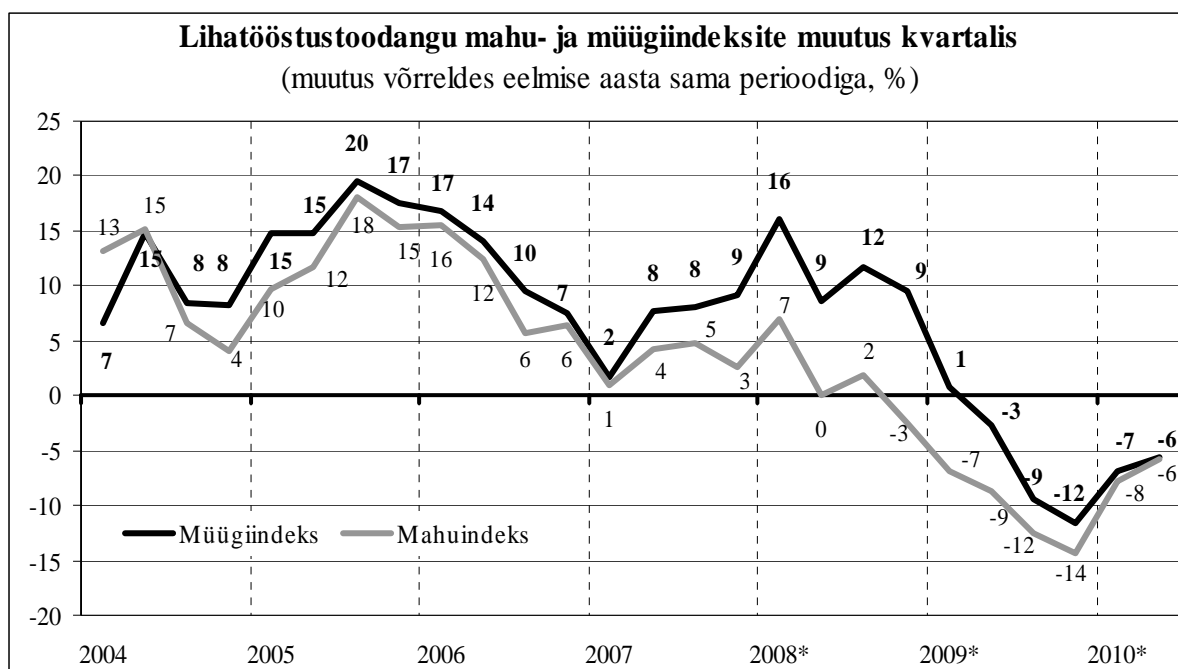
Allikas: SA

Tööjõukulude osakaal lihatööstuse kogukuludes on varasematel aastatel kõikunud 12% ja 13% vahemikus. 2007. aasta alguses kasvas tööjõukulude osakaal kogukuludes 14-15%-ni, mis 2009. aasta I poolaastal langes uuesti 13-14%-ni, kus püsis ka 2010. aasta I poolaastal. Piisava vaba tööjõu olemasolu tööturul on mõju avaldanud ka lihatööstusettevõtetele. Samas keskmise palga alanemisele vaatamata riigi maksupoliitikast tulenenud maksukulu kasv hoidis tööjõukulu osakaalu kogukuludes suhteliselt kõrgel tasemel.

2009. aasta viimane kvartal lõppes lihatööstusele 72,5 miljoni kroonise kahjumiga, mis varasemate kvartalite tulemusi arvestades vedas ka aasta kokkuvõtvalt 18,4 miljoni krooniga kahjumisse. 2010. aasta I poolaastal jõudis tööstus uuesti kasumisse. Selle aasta kogukasum oli 13,3 miljonit krooni ehk pea poole väiksem mullusest. Lihatoöstuses toodetud **lisandväärtus** oli selle aasta I poolaastal 251,4 miljonit krooni, mis oli 12% väiksem mullusest.

Allikas: SA

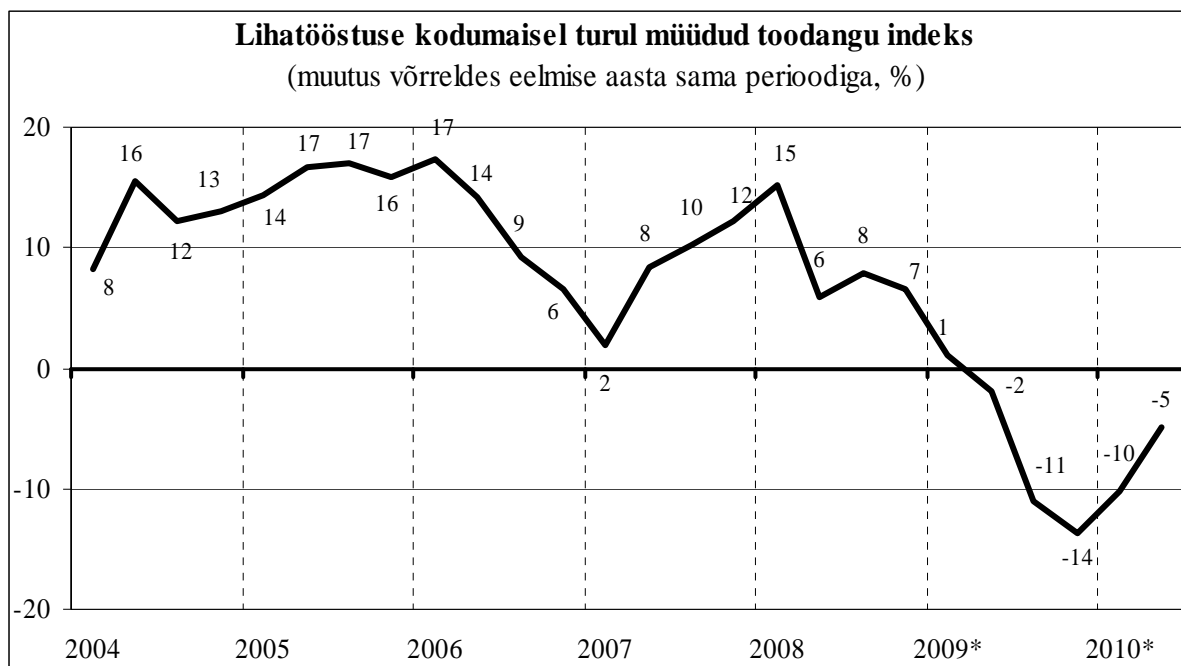

Allikas: SA

Tööstustoodangu **mahuindeks** kajastab toodangu tootmise mahu muutust püsihindades võrreldes baasperiodiga ja **müügiindeks** müüdü toodangu maksumuse muutust jooksevhindades võrreldes aasta varasema perioodiga. Lihatööstuse toodangu mahu kasv on aeglustunud alates 2006. aasta kevadest ning alates 2008. aasta viimasest kvartalist on tööstusest müüdu kogused jäänud väiksemaks kui aasta varem. Selle aasta I poolaastal langes lihatööstuse mahuindeks

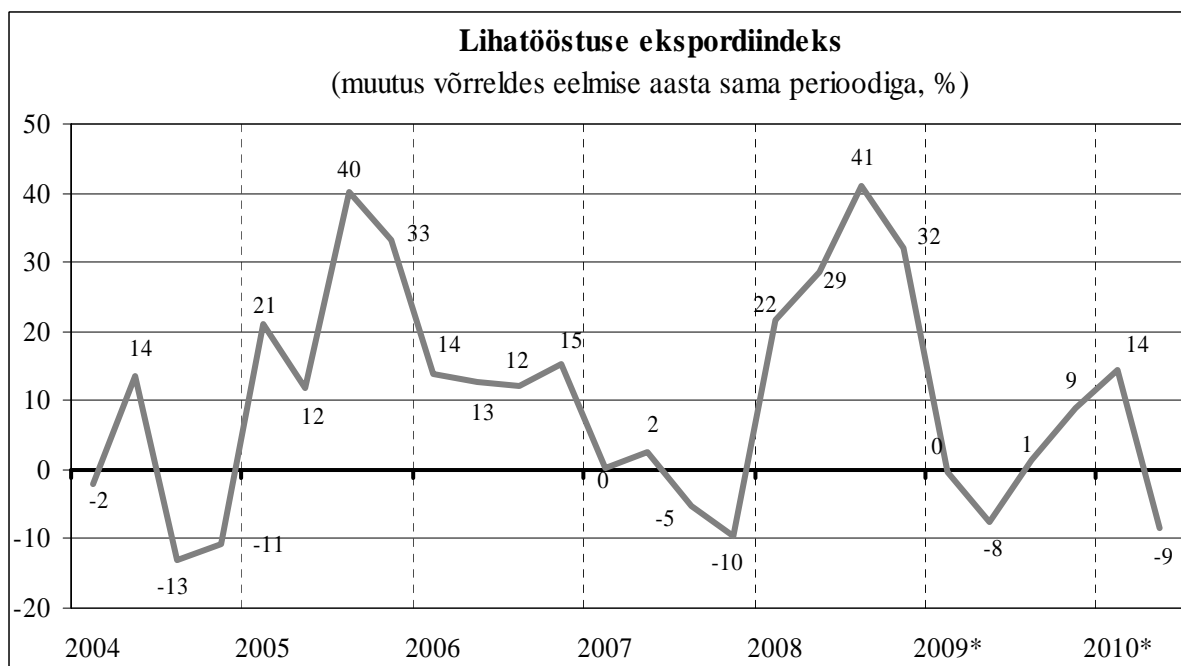
6,8%, st lihatööstusest müüdü kogused olid pea 7% väiksemad kui aasta varem. Lihatööstustoodangu müügiindeks langes samal ajal 6,2%.

Joonis 8

Allikas: SA

Joonis 9

Allikas: SA

Lihatööstuse **toodangu müügi** kasv **koduturule** hakkas aeglustuma 2008. aasta kevadel. 2009. aasta II kvartalist alates on müük koduturule väiksem kui aasta varem. Madalseis läbiti eelmise aasta IV kvartalis ning sel aastal on müügi vähenemine koduturule aeglustunud. Müük

koduturule vähenes I poolaastal mullusega võrreldes 7,6% (joonis 8). **Müük eksporditurgu-
dele** kasvas selle aasta I poolaastal mulluse sama perioodiga võrreldes 2,9% (joonis 9).

Lihatööstuse **tootlikkus**, mõõdetuna müügituluna töötaja kohta, ulatus 2010. aasta esimesel poolal 588 tuhande kroonini, mis jäi 5% madalamaks kui 2009. aasta I poolaastal (tabel 10, joonis 10). Tootlikkus mõõdetuna lisandväärtusena töötaja kohta, mis ulatus 2010. aasta I poolaastal 87 tuhande kroonini, jäi mullusest 8,4% väiksemaks. Nii kogutootlikkus kui ka töö-
kulude tootlikkus lisandväärtuse alusel 2010. aasta I poolaastal kahanesid (tabel 10, joonis 11).

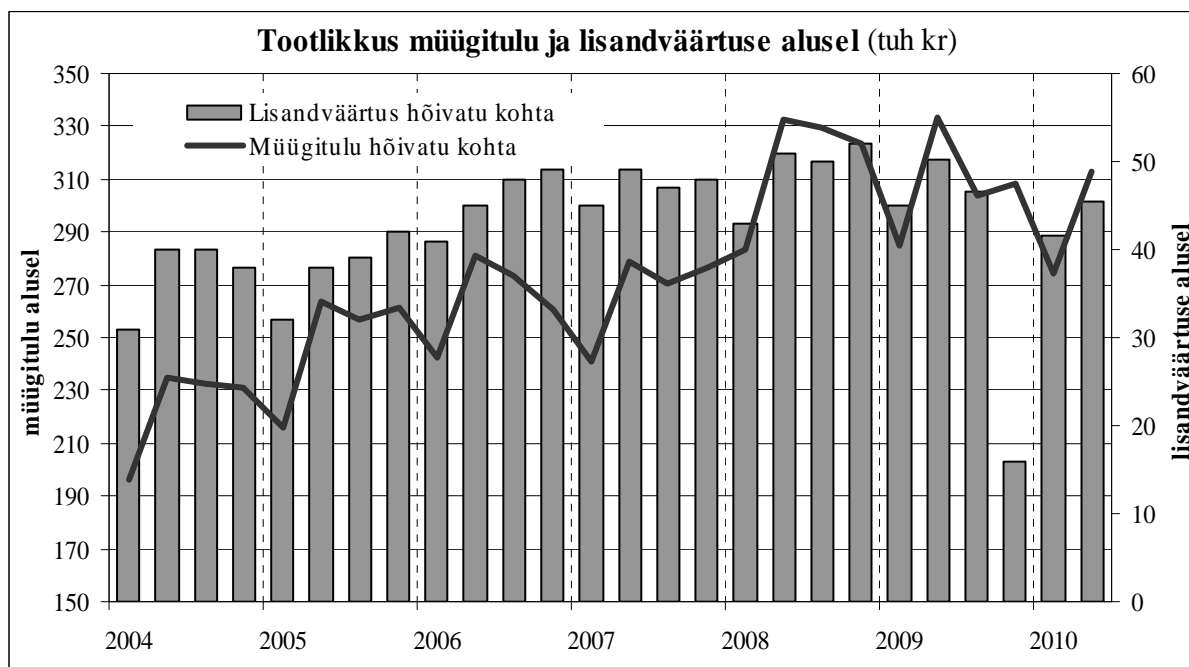
Tabel 10

Lihatööstuse tootlikkuse näitajad

	I kv 2009	II kv 2009	III kv 2009	IV kv 2009	I kv 2010	II kv 2010
Tootlikkus töötaja kohta müügitulu alusel, tuh kr	285	334	304	308	275	313
kasv %	0,4	0,3	-7,8	-4,8	-3,5	-6,1
Tootlikkus töötaja kohta lisandväärtuse alusel, tuh kr	45	50	47	16	42	45
kasv %	4,4	-1,6	-6,6	-69,3	-7,3	-9,4
Kogutootlikkus lisandväärtuse alusel, kr	0,16	0,15	0,16	0,05	0,15	0,15
kasv %	6,3	-3,8	5,0	-71,9	-4,5	-4,1
Töökulude tootlikkus lisandväärtuse alusel, kr	1,07	1,17	1,19	0,38	1,03	1,12
kasv %	3,3	0,9	4,3	-67,7	-3,8	-4,2
Kogurentaablus (kasum/müügitulu), %	1,0	2,0	2,0	-8,0	0,0	2,0

Allikas: SA

Joonis 10

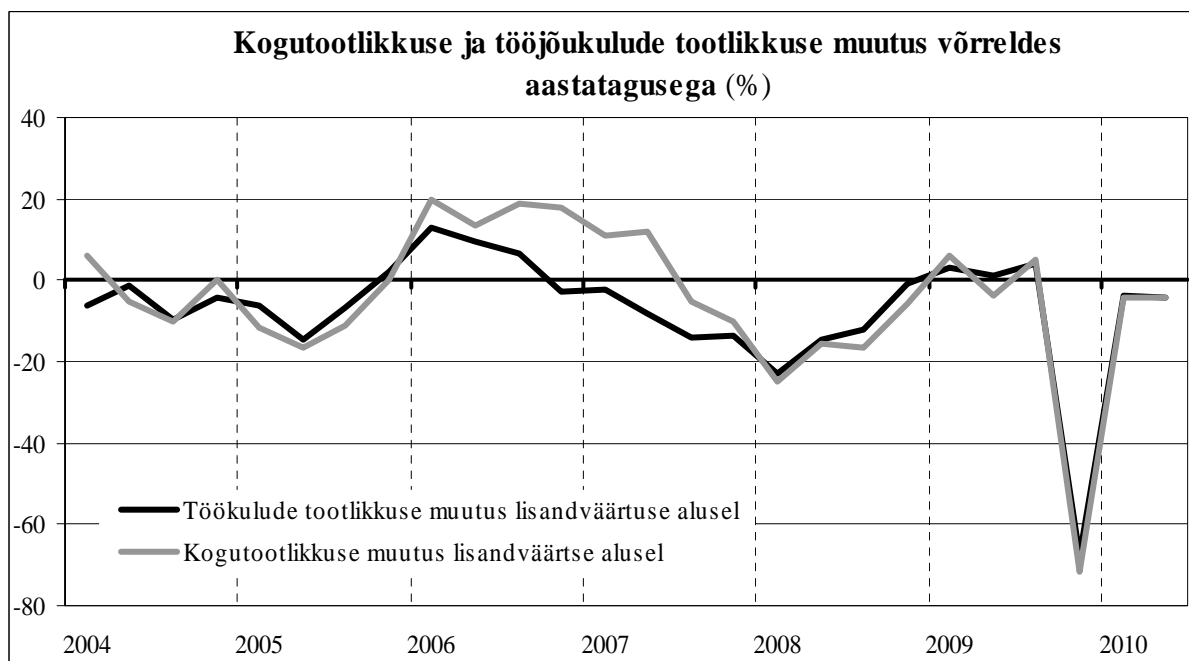

Allikas: SA

Lihatööstuse **kogurentaablus** (ehk kasumi osatähtsus netokäibes), mis 2007. aasta I poolaastal püsis veel 5% juures, hakkas II poolaastal vähenema. Sarnaselt 2008. ja 2009. aasta esimese kuue kuuga kõikus kogurentaablus ka selle aasta I poolaastal 0-2% vahel.

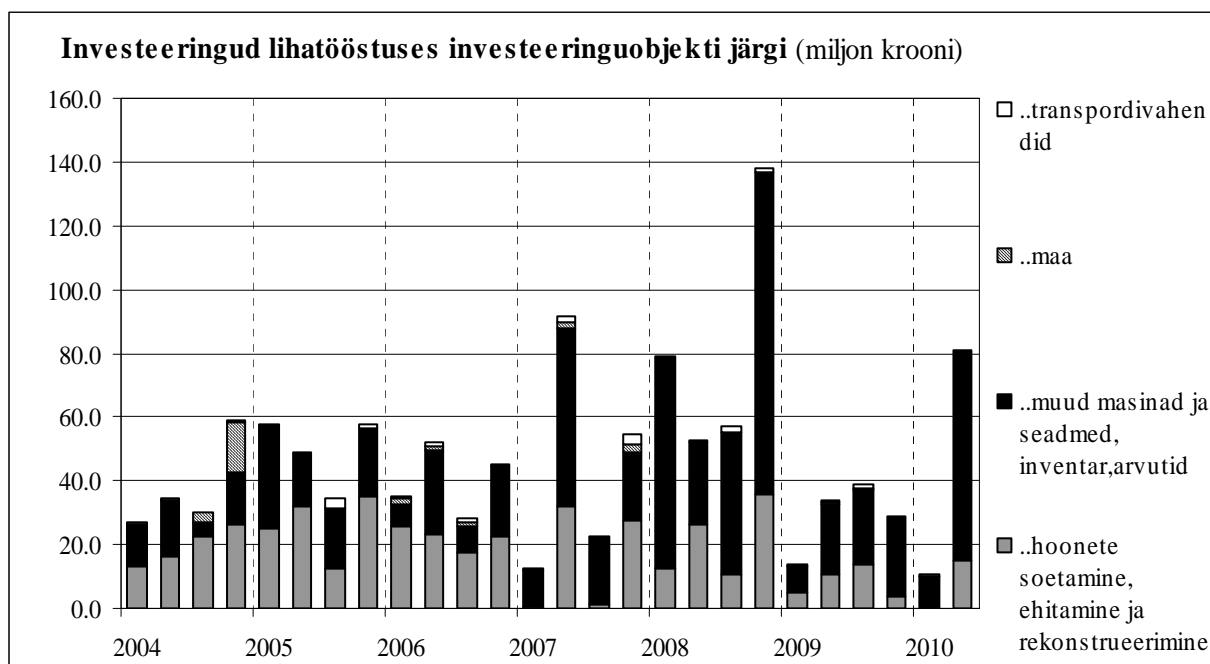
2010. aasta I poolaastal investeeriti lihatööstuses 91,6 miljonit krooni. Aastaga kasvas investeeringute maht põhivarasse pea kahekordseks. 82% investeeringutest tehti masinate ja seadmete soetamiseks ja nende parandamiseks ning 17% investeeriti hoonetesse ja rajatistesse (joonis 12).

Joonis 11

Allikas: SA

Joonis 12

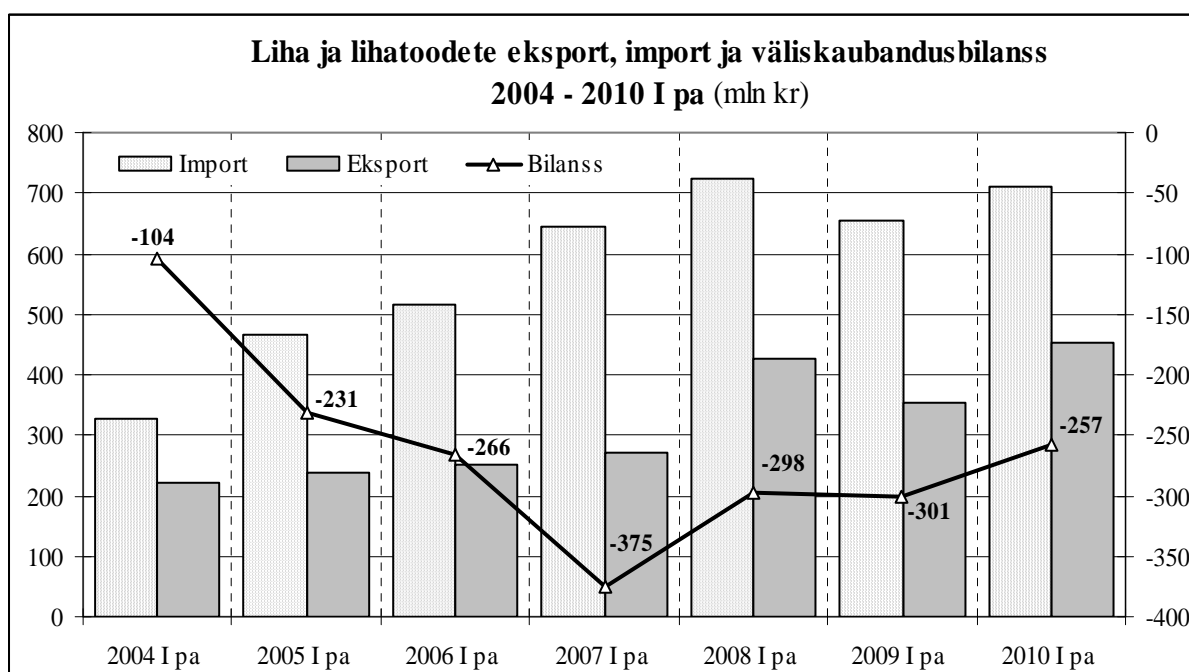

Allikas: SA

Väliskaubandus

2010. aasta on Eesti majanduse jaoks taastumise aasta. Eelkõige on kasvanud kaupade eksport, mille toel kasvab ka tööstustoodang. SA väliskaubanduse andmetest lähtudes saab märkida, et 2010. aasta esimesel kuuel kuul kasvasid nii liha ja lihatoodete eksport kui ka import. 2010. aasta I poolaastal eksporditi Eestist liha ja lihatooteid 452,9 miljoni krooni eest. Võrreldes eelmise aasta sama ajavahemikuga kasvas ekspordikäive 28,3% ehk 100 miljoni krooni võrra. EL-ga liitumise järel oli Eesti liha- ja lihatoodete väliskaubandus kõige elavam 2008. aastal, mil I poolaastal ulatus liha ja lihatoodete eksport 425 miljoni kroonini. Eksport 2010. aastal oli 6,5% (+27,8 mln kr) suurem kui 2008. aastal. Põllumajandussaaduste kogueksportist moodustas liha ja lihatoodete väljavedu 8,1%. Mullusega võrreldes on osakaal kasvanud 0,4%-punkti ning tunamullusega võrreldes 0,5%-punkti võrra.

Joonis 13

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Käesoleva aasta esimese 6 kuuga imporditi liha ja lihatooteid Eestisse 710,1 miljoni krooni eest. Impordikäive kasvas mullusega võrreldes 56,3 miljoni krooni võrra ehk 8,6%. 2008. aasta I poolaastaga võrreldes, mil import oli 723 miljoni krooniga suurim EL-ga liitumise järel, jäi liha ja lihatoodete sissevedu sel aastal vaid 1,8% (-13,2 mln kr) väiksemaks. Põllumajandussaaduste koguimpordist moodustas liha ja lihatoodete sissevedu 9,6%. Mullusega võrreldes suurenes osatähtsus 0,4%-punkti ning 2008. aastaga võrreldes 0,9%-punkti võrra. Liha ja lihatoodete väliskaubanduse puudujääk kahanes ekspordi kiirema kasvu tõttu võrreldes impordiga 41 miljoni krooni võrra 257,2 miljoni kroonini. Võttes arvesse ka elussigade ja -veiste ekspordikäibe, mis 2010. aasta I poolaastal oli 168,9 miljonit krooni, oli väliskaubanduse defitsiit 88,4 miljonit krooni.

Import

Liha ja lihatooteid imporditi 2010. aasta I poolaastal Eestisse 710,1 mln krooni eest ehk 8,6% enam kui 2009. aasta samal perioodil. Import rahalises väljenduses suurenes esialgsetele andmetele tuginedes impordi koguselise mahu kasvu arvel, samas alanesid mitmete tootegruppide impordihinnad.

Liha ja lihatoodete impordikäive Euroopa Liidust kasvas aastaga 8,6%. EL-i osakaal mainitud tootegrupi rahalises impordis oli 99,2%, jäädes eelmise aasta tasemele. Seega jäi 2010. aastal püsima aasta varem väljakujunenud impordipiirkondade proportsioon. Impordikäive kolmandatest riikidest oli käesoleva aasta esimesel kuuel kuul mullusest 9,8% suurem, ulatudes 5,6 miljoni kroonini (2009. I pa – 5,1 mln kr; 2008 I pa – 5,1 mln kr). I poolaastal toodi kolmandatest riikidest Eestisse 88 tonni Uruguaist pärit külmutatud veiseliha, 19 tonni külmutatud sealihaga Venemaalt ja 1,5 tonni Norrast pärit soolatud või suitsutatud liha.

Tabel 11

Liha ja lihatoodete import 2009 – 2010. aasta I poolaastal

	I poolaasta 2009			I poolaasta 2010		
	Kogus, t	Summa, mln kr	Hind, kr/kg	Kogus, t	Summa, mln kr	Hind, kr/kg
Liha ja söödavad subproduktid	21 787	568,9	x	25 320	612,6	x
Veiseliha	1 871	70,4	37.63	2 140	78,3	36.61
Sealiha	10 132	284,1	28.04	11 396	311,2	27.31
Linnuliha ja subproduktid	8 254	157,6	19.09	9 932	168,5	16.96
Lambaliha	54	4,5	84.25	46	4,8	103.73
Hobuseliha				12	0,6	50.66
Subproduktid	816	11,3	13.84	1 086	13,2	12.18
Muu liha, pekk	609	9,4	15.41	637	7,4	11.66
Soolatud, suitsutatud liha ja subproduktid	51	2,9	56.73	71	3,8	53.56
Hinnanguline		28,7			24,8	
Valmistooted lihast	1 616	84,9	x	2 610	97,5	x
Vorstitooted	375	18,7	49.93	857	29,1	33.97
Konservid ja muud tooted	1 541	60,1	38.97	1 753	63,0	35.94
Hinnanguline		6,1			5,4	
Kokku	x	653,8	x	x	710,1	x

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Suurema osakaaluga riigid liha ja lihatoodete impordis olid sarnaselt varasemate aastatega ka sel aastal Soome ja Taani, kellele langes vastavalt 16,4% ja 21,6% kogu selle valdkonna impordikäibest (impordikäibed vastavalt 116,6 mln kr ja 153,7 mln kr). Aasta tagasi oli liha ja lihatoodete impordikäive Taanist 157,0 mln krooni (24,0% liha ja lihatoodete impordikäibest)

ja Soomest 158,4 mln krooni (24,2%). Kolmandaks oluliseks liha ja lihatoodete impordimaaks on viimastel aastatel tõusnud Leedu, kelle impordikäive ulatus aasta I pooles 97,0 mln kroonini ja osatähtsus oli 13,7%. Import Leedust jäi sel aastal mullusele tasemele.

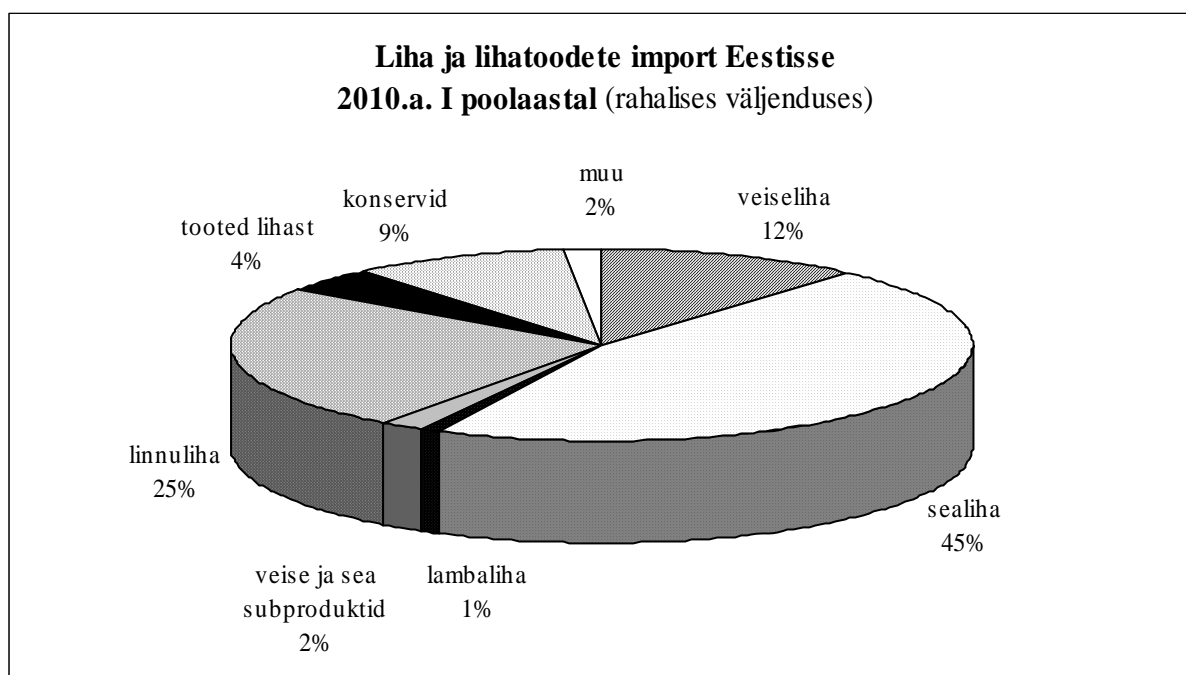
Tabel 12

Veiseliha ekspordi ja impordi struktuur ning -hinnad

	Ekspord				Import			
	Kogus, t		Hind, kr/kg		Kogus, t		Hind, kr/kg	
	2009 I pa	2010 I pa	2009 I pa	2010 I pa	2009 I pa	2010 I pa	2009 I pa	2010 I pa
Jahutatud	395,2	463,4	36.24	42.43	946,6	1038,8	34.17	34.08
Külmutatud	112,1	346,2	45.37	55.93	924,2	1100,7	41.19	39.00

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Joonis 14

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tuleb märkida, et kõigi kolme olulisema impordima osakaal üldises impordikäibes on mullusega võrreldes langenud. Nii mõnigi seni vähem oluline impordipartner on sel aastal Eesti suunalist impordi kasvatanud. Saksamaalt, Belgiast ja Suurbritanniast on selle aasta esimeses pooles toodud mullusest enam kui kaks korda rohkem liha ja lihatooteid. Itaaliast toodi selle aasta kuue kuuga 10 korda enam vorsti- ja singitooteid. Oluliselt kasvatasid impordi ka Läti, Poola ja Holland.

Osa liha ja lihatoodete impordiandmeid deklareeritakse Statistikaametile ainult sisseveo summana ning koguseid toodete kaupa eraldi ei näidata. Selline hinnanguline impordisumma arvutatakse küll liha ja lihatoodete sisseveo rahalise käibe hulka, kuid koguste mittenäitamise

tõttu võivad tegelikult tootegrupiti impordikogused olla mõnevõrra siintoodust erinevad. 2010. aasta I poolaastal oli liha ja lihatoodete hinnanguline koguseta impordikäive 30,2 miljonit krooni, mis on väiksem kui aasta tagasi.

Veiseliha tootmise vähenemine Eestis on kasvatanud veiseliha importi. Statistikaameti esialgsetele andmetele kohaselt kasvas **veiseliha** sissevedu Eestisse aastaga 14,4%. Kui mullu toodi I poolaastal Eestisse 1 870,8 tonni veiseliha, siis selle aasta kuue esimese kuuga ulatus veiseliha import 2 139,5 tonnini, suurenedes seega 268,7tonni võrra, kuid jäi siiski 713 tonni võrra väiksemaks kui 2008. aastal. Suurenes nii jahutatud kui ka külmutatud veiseliha import. 51,4% veiselihast toodi sel aastal Eestisse külmutatuna ning 48,6% jahutatuna. 96% imporditud veiselihast tuli sel aastal EL-ist ning vaid 88 tonni külmutatud veiseliha oli pärit Uruguaist.

Sel aastal on veiseliha kõige enam sisse veetud Taanist, Leedust ja Lätist (67% kogu veiseliha impordist). Märkimisväärsed kogused imporditi ka Poolast ja Hollandist (vastavalt 13% ja 6% koguimpordist). Saksamaalt, kust eelmisel aastal toodi vaid 3 tonni veiseliha, imporditi sel aastal 78,4 tonni (4% koguimpordist). Kõige odavam veiseliha tuli Saksamaalt, kust sisseveetud liha oli pea poole võrra (45%) odavam kui 6 kuu keskmine veiseliha impordihind. Veiseliha impordihind on aastaga langenud 2,7% ehk 1.02 kr/kg võrra. Keskmine impordihind on sel aastal langenud enam-vähem 2007. aasta tasemele, ent impordikogused on enam kui veerandi jagu suuremad. Sel aastal oli imporditud veiseliha 6 kuu keskmine hind (36.61 kr/kg) 27,9% kõrgem Eesti 6 kuu kaalutud keskmisest veiste kokkuostuhinnast (28.63 kr/kg).

Tabel 13

Sealiha ekspordi ja impordi struktuur ning –hind

	Ekspord				Import			
	Kogus, t		Hind, kr/kg		Kogus, t		Hind, kr/kg	
	2009 I pa	2010 I pa	2009 I pa	2010 I pa	2009 I pa	2010 I pa	2009 I pa	2010 I pa
Jahutatud	1 658,8	2 546,3	42.26	35.19	4 533,5	5 518,8	28.98	29.51
sh kondita	1 404,8	1 633,0	44.15	39.28	779,3	1 972,5	37.08	36.03
Külmutatud	1 197,9	1 324,4	37.79	35.70	5 598,2	5 876,7	27.27	25.23
sh kondita	1 043,7	969,2	41.96	40.59	4 112,7	3 806,7	28.12	26.57

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Kui varasematel aastatel tuli kogu imporditud **sealiha** EL-i liikmesriikidest, siis sel aastal lisandus vähesel määral ka import kolmandatest riikidest. Ka sealiha koguseline sissevedu oli mullusest suurem, kasvades esialgsetel andmetel 12,5% ehk 1 263,8 tonni võrra. Nii suures mahus kui sel aastal ei ole varasematel aastatel sealiha imporditud. Mullusega võrreldes suurenes nii jahutatud kui ka külmutatud sealiha sissevedu. Kogu sealiha impordist oli sel aastal külmutatud liha 51,6%, aastaga langes selle osakaal 3,7%-punkti võrra. Kuigi ka sel aastal sissetoodud sealihast oli veidi üle poole külmutatud on aastatega selle osakaal järjest

kahanenud ning esiplaanile hakkab tõusma valdavalt lähiriikidest sisseveetav värske jahutatud liha.

Suuremateks sealiha impordimaadeks olid endiselt Taani (28,9% kogu sealiha impordist), Saksamaa (25,4%) ja Soome (24,6%), kuid nende osakaal kogu sealiha impordis on aastaga kahanenud. Sealiha impordikogused Taanist, mis 2008. aastal järsult vähenesid on nüüd kahe aasta vältel uuesti kasvanud. Sel aastal kasvas import Taanist 7,5%. Kahe aastaga on sissevedu Taanist kasvanud 19%, tõustes 2 768 tonnilt 2008. aasta I poolaastal 3 293 tonnini 2010. aasta I poolaastal. Impordi kasv kahe aasta jooksul on tõstnud sealiha sisseveo kogused uuesti langusele eelnud 2007. aasta tasemele. Kui eelmisel aastal oli 63% Taanist toodud sealihast külmutatud, siis sel aastal oli külmutatud liha osakaal langenud 44%-le. Sealiha import Saksamaalt kasvas sel aastal mullusega võrreldes 2,5 kordseks (2009.a I pa 1 114,1 t; 2010.a I pa 2 890 t). Kiire impordi kasv tõstis Saksamaa Taani järel teiseks oluliseks sealiha impordimaaks. Sealiha import Soomest, mis aastatel 2008-2009 hoogsalt kasvas, näitas sel aastal vähenemise märke. Soomest toodud sealiha kogused olid 2010. aasta I poolaastal viiendiku jagu väiksemad kui eelmise aasta samal perioodil ning langesid 2007. aastal imporditud koguste tasemele. Selle aasta I poolaastal imporditi Soomest 2 800 tonni, 2009.a I poolaastal 3 554 tonni ning 2007. aastal 2 899 tonni sealiha. Saksamaa ja Taani kõrval on sealiha import Eestisse kasvatanud ka Belgiast, Irimaalt, Suurbritanniast, Prantsusmaalt ja Itaaliast, kuid kogused nendest riikidest on jäänud kasvule vaatamata suhteliselt tagasihoidlikuks. Uutest liikmesriikidest on käesoleval aastal, nagu mullugi, sealiha enim Eestisse veetud Poolast, kust import on sel aastal mullusega võrreldes suurenenud 76,5%, ulatudes 557 tonnini. Vaatamata soliitsele kasvule jäi imporditud kogus 2,5 korda väiksemaks, kui enne sisseveo koguste langust 2007. aasta I poolaastal. Varasemate aastate suuremad impordiriigid Ungari ja Tšehhi on sealiha importijate seast praeguseks suures osas taandunud. Esmakordselt pärast Eesti liitumist EL-ga imporditi sel aastal sealiha ka kolmandatest riikidest – Venemaalt on sisse toodud 19 tonni külmutatud sealiha.

Sealiha keskmine impordihind on aastaga veidi langenud. Keskmise impordihinna kujunemisel mängib rolli imporditud liha struktuuri muutus – sel aastal on kasvanud värske ja jahutatud sealiha sissevedu, külmutatud liha import on aga vähenenud. Kuna aastaga on enam langenud külmutatud liha hind, mille osakaal sisseveos oli aga väiksem, siis keskmine impordihind oli selle aasta I poolaastal vaid 2,6% madalam mullusest kuue kuu keskmisest impordihinnast. Sellel aastal oli imporditud sealiha 6 kuu keskmine hind (27.31 kr/kg) 23,7% kõrgem Eesti 6 kuu kaalutud keskmisest sigade kokkuostuhinnast (22.07 kr/kg).

Taanist imporditud sealiha hind on viimasel kahel järjestikusel aastal langenud. 2008. aastal oli hind aastate lõikes tasapisi tõustes jõudnud 33.86 kr/kg-ni. 2009. aasta I poolaastal langes Taanist sisseveetud sealiha hind 30.11 kr/kg-le ning 2010.a. I poolaastal juba 28.65 kr/kg. seejuures odavnes vaid külmutatud liha. Langes ka Soomest imporditud sealiha keskmine hind. Soomest sisseveetud sealiha keskmine hind on tõusnud aastast aastasse ning 2009. aastal maksis Soomest toodud sealiha keskmiselt 25.45 kr/kg. 2010. aasta I poolaastal kukkus hind 22.05 kr/kg-le, seega aastaga oli hind langenud 13,4% ning jõudnud uuesti 2008. aasta tasemele. Seejuures langes nii külmutatud kui ka jahutatud värske liha impordihind. Saksamaalt toodud sealiha on aga viimasel aastal uuesti kallinenud. 2005. aasta I poolaastal,

mil toodi Saksamaalt esimene arvestatav kogus sealiha, oli impordihinnaks 20.85 kr/kg. 2007. aasta I poolaasta keskmine impordihind oli tõusnud juba 28.31 kr/kg, mis edasistel aastatel järk-järgult langes. 2009. aastal toodi sealiha Saksamaalt keskmise hinnaga 25.76 kr/kg ning 2010. aasta I poolaastal 26.74 kr/kg, mis oli 3,8% kõrgem mullusest, kuid siiski 5,5% madalam 2007. aasta keskmisest impordihinnast. Saksamaalt ja Soomest imporditud liha oli vastavalt 2,1% ja 19,3% odavam kui Eestisse imporditud sealiha keskmine hind. Seevastu Taanist toodud liha oli 4,9% kallim keskmisest sealiha impordihinnast. Poolast toodud sealiha keskmine impordihind oli esimesel 6 kuul 29.47 kr/kg, see oli 37% kõrgem eelmise aasta sama perioodi hinnast ning 7,9% kõrgem käesoleva aasta sealiha keskmisest impordihinnast. Venemaalt imporditud sealiha maksis 32.96 kr/kg, mis oli viiendiku jagu kallim sealiha kuue kuu keskmisest impordihinnast ning kolmandiku kallim külmutatud liha keskmisest impordihinnast.

Tabel 14

Liha impordi kogused ja struktuur riigiti 2010. aasta I poolaastal
(% vastava saaduse impordikogusest)

Veiseliha	Sealiha	Linnuliha	Subproduktid
2004.a – 1 625 t	2004.a – 14 887 t	2004.a – 15 922 t	2004.a – 3 124 t
2005.a – 3 535 t	2005.a – 16 528 t	2005.a – 15 125 t	2005.a – 3 011 t
2006.a – 3 613 t	2006.a – 20 010 t	2006.a – 15 360 t	2006.a – 2 191 t
2007.a – 3 377 t	2007.a – 17 373 t	2007.a – 16 946 t	2007.a – 1 815 t
2008.a – 4 931 t	2008.a – 19 440 t	2008.a – 17 034 t	2008.a – 1 627 t
2009.a – 3 088 t	2009.a – 19 701 t	2009.a – 17 623 t	2009.a – 1 599 t
2009.a I pa – 1 871 t	2009.a I pa – 10 132 t	2009.a I pa – 8 253 t	2009.a I pa – 816 t
2010.a I pa – 2 140 t	2010.a I pa – 11 396 t	2010.a I pa – 9 932 t	2010.a I pa – 1 086 t
Taani 36%	Taani 29%	Soome 19%	Soome 33%
Leedu 16%	Saksamaa 25%	Taani 17%	Poola 15%
Läti 14%	Soome 25%	Leedu 16%	Saksamaa 14%
Poola 13%	Poola 5%	Holland 13%	Taani 12%
Holland 6%	Belgia 5%	Läti 12%	Iirimaa 9%
Uruguay 4%	Hispaania 2%	Itaalia 7%	Rootsi 6%
Soome 4%	Prantsusmaa 2%	Poola 5%	Prantsusmaa 2%
Saksamaa 4%	Muud 7%	Saksamaa 4%	Läti 2%
Muud 3%		Muud 7%	Hispaania 2%
			Austria 2%
			Muud 3%

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Linnuliha tarbimise kasv on laiendanud märkimisväärselt selle turgu, millest tulenevalt ei ole suurenenud mitte ainult kohaliku linnuliha tootmine vaid kasvanud on ka linnuliha import. Esialgsete andmete järgi imporditi 2010. aasta I poolaastal linnuliha 20,3% aastatagusega võrreldes enam. Linnuliha imporditi sel aastal samas mahus kui 2003. aastal. Keskmine

impordihind kukkus aasta jooksul 11,2%, tunamullusega võrreldes oli aga hind sel aastal 18,5% madalam. Linnuliha sisseveol kasvasid nii kana-, kalkuni kui ka pardi- ja haneliha ja –rümpade import. Linnuliha kogu impordist oli suurima osakaaluga kanaliha import – 92,1%. Imporditud kanaliha keskmine hind sel aastal oli 15,90 kr/kg, mis jäi 12,8% madalamaks mullusest kuue kuu keskmisest kanaliha impordihinnast. Imporditud pardid-haned olid sel aastal 20% mullusest odavamad, kalkuniliha aga 1,7% kallim.

Kogu linnuliha import tuli EL-i liikmesmaadest. Enim imporditi linnuliha 2010. aasta I poolaastal Soomest (19% kogu linnuliha impordist), kust toodud kogused on aastaga küll vähenenud 11,9% ning impordihind on aastaga langenud 18,5%. 2010. aasta I poolaastal imporditi Soomest 1 901,1 tonni (2009.a. I pa 2 156,9 t) linnuliha keskmise hinnaga 16.00 kr/kg (2009.a. I pa 19.62 kr/kg), mis oli 5,7% madalam keskmisest linnuliha impordihinnast. Taani oli linnuliha sisseveol teiseks oluliseks partnerriigiks (17% koguimpordist), kus impordihind on aasta jooksul aga tõusnud 7,0%, impordikogused kahanenud 26,2%. Taanist veeti Eestisse käesoleval aastal 1 647,2 tonni (2009.a. I pa 2 233,3 t) linnuliha keskmise hinnaga 12.92 kr/kg (2009.a. I pa 12.08 kr/kg), mis jäi 23,8% odavamaks keskmisest linnuliha impordihinnast. 16% linnuliha imporditurust kuulus Leedule, kust toodud linnuliha hind langes aastaga 10,9% ning kogused kasvasid 40,4%. Sel aastal imporditi Leedust 1 570,4 tonni linnuliha keskmise hinnaga 24.00 kr/kg, mis oli 41,5% kõrgem keskmisest impordihinnast. Olulisel määral on linnuliha impordi sel aastal Eestisse suurendanud ka Saksamaa, Suurbritannia, Ungari, Holland, Läti ja Poola. Kana- ja kalkuniliha imporditi sel aastal ka Itaaliast.

Tabel 15

Linnuliha ekspordi ja impordi struktuur ja –hind

	Eksport				Import			
	Kogus, t		Hind, kr/kg		Kogus, t		Hind, kr/kg	
	2009 I pa	2010 I pa	2009 I pa	2010 I pa	2009 I pa	2010 I pa	2009 I pa	2010 I pa
Linnuliha kokku	2 007,9	2 357,9	22.83	23.50	8 253,6	9 932,2	19.09	16.96
sh kana- ja kukeliha	1 971,4	2 245,9	22.60	23.34	7 614,7	9 146,5	18.23	15.90
kalkuniliha	34,7	111,3	29.70	26.16	614,6	751,0	26.90	27.35
pardid ja haned	1,8	0,7	142,79	123.37	24,3	34,7	90.91	72.58

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Nii Soomest, Taanist kui ka Leedust toodi valdavalt kanaliha, vaid 4-10% nendest riikidest toodud linnulihast oli kalkuni-, hane- ja pardiliha. Suuremad kalkuniliha impordimaad oli Soome, kust toodi 197,4 tonni ehk 26,3% kogu kalkuniliha impordist, ja Ungari, kust toodi 12,8% imporditud kalkunilihast (96,1 tonni). 64,8% kogu hane-pardiliha impordist tuli Ungarist ning 21,3% Leedust.

2010. aasta I poolaastal imporditi lihast valmistatud **valmistooteid** Eestisse 14,8% enam kui aasta tagasi. Lihast valmistooteid veeti sisse põhiliselt Lätist (23,5% vorstide ja 28,8% konservide impordist), Poolast (26,6% vorstide ja 15,4% konservide impordist) ja Leedust (40,5% konservide ja 36,9% vorstide impordist). Lätist ja Leedust Eestisse tarnitavad vorsti kogused

on sel aastal mullusega võrreldes kasvanud kahekordseks. Poola, kes eelmisel aastal üldse vorstitooteid Eestisse ei vedanud, on sel aastal hoogsalt siinset lihast valmistoodete turgu haaramas. Selle aasta I poolaastal toodi sealt 228 tonni vorstitooteid, mis oli enam kui veerand vorstitoodete koguimpordist. Ka Poolast imporditud lihakonservide kogused on sel aastal kahekordistunud. Kui kahe eelneva aasta jooksul lihakonservide import Lätist vähenes, siis sel aastal kasvasid sisseveetud konservide kogused 28%. Seega kasvas lihakonservide import Lätist uuesti 2008. aasta tasemele. Leedu, kes 2005. aastal murdis väga jõuliselt meie lihatoodete turule, on peale mõningast tagasitõmbumist vahepealsetel aastatel, 2008. aastast alates oma positsiooni taas tugevdanud. Nii lihakonservide kui ka vorstitoodete impordis püsib ta riikidest juhtpositsioonil. Vorstitoodete sissevedu Leedust, mis 2008. aastal kasvas 2007. aastaga võrreldes 5 korda, jätkas kasvu ka sel aastal ning 2010. aasta I poolaasta lõpuks oli Leedust imporditud vorstitooteid 315,7 tonni. Vorstitoodete keskmine impordihind on aastaga langenud 32% ja konservide impordihind 7,8%. Leedust ja Lätist kui põhilistest impordiriikidest pärit vorstitooted on aga aastaga odavnenud vastavalt 24,3% ja 11,7% ning konservide impordihind on langenud vastavalt 8,2% ja 11,6%.

Tabel 16

Lihatoodete ekspordi ja impordi kogused ja struktuur riigiti 2010.a I poolaastal
(% vastava saaduse impordikogusest)

Vorstitooted		Konservid	
Ekspord	Import	Ekspord	Import
2004.a – 4 015 tonni	2004.a – 516 tonni	2004.a – 2 094 tonni	2004. a – 1 389 tonni
2005.a – 3 789 tonni	2005.a – 645 tonni	2005.a – 2 570 tonni	2005. a – 2 375 tonni
2006.a – 4 965 tonni	2006.a – 545 tonni	2006.a – 2 226 tonni	2006. a – 2 928 tonni
2007.a – 4 133 tonni	2007.a – 709 tonni	2007.a – 4 354 tonni	2007. a – 3 635 tonni
2008.a – 5 605 tonni	2008.a – 1 000 tonni	2008.a – 4 351 tonni	2008. a – 4 308 tonni
2009.a – 7 675 tonni	2009.a – 1 504 tonni	2009.a – 3 864 tonni	2009. a – 3 794 tonni
2009. a I pa – 3 284 t	2009. a I pa – 375 t	2009. a I pa – 1 927 t	2009. a I pa – 1 541 t
2010. a I pa – 5 117 t	2010. a I pa – 857 t	2010. a I pa – 2 045 t	2010. a I pa – 1 753 t
Läti 38%	Leedu 37%	Läti 77%	Leedu 41%
Leedu 34%	Poola 27%	Leedu 13%	Läti 29%
Soome 19%	Läti 24%	Soome 6%	Poola 15%
Venemaa 7%	Rootsi 9%	Saksamaa 2%	Soome 3%
Ukraina 2%	Soome 1%	Itaalia 1%	Taani 3%
	Hispaania 1%	Rootsi 1%	Saksamaa 2%
	Muud 1%		Prantsusmaa 2%
			Ungari 2%
			Muud 3%

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Eksport

Liha ja lihatooteid eksporditi Eestist 2010. aasta I poolaastal kokku 452,9 miljoni krooni eest. 2009. aasta sama perioodiga võrreldes suurenes eksport 28,3% ehk 100 miljoni krooni võrra. Statistikaameti esialgsete andmete järgi on sel aastal kasvanud nii valmistoodete (+26,7%) kui ka liha ja inimtoiduks kõlblike subproduktide (+29,6%) ekspordikäive. Kasvanud ekspordikoguste kõrval alanesid pooltes tootegruppides ekspordihinnad. Nii kasvas 2010. aastal sealihaväljaveokogus 35,5%, kuid eksporditava liha keskmine hind alanes 12,5%. Koguseliselt eksporditi veiseliha 59,8% enam kui mullu I poolaastal, ka väljaveetud veiseliha keskmine hind oli sel aastal mullusest 26,0% kõrgem. Lihakonservide ekspordi hind alanes käesoleval aastal 5,7%, kuid eksporditavate koguste 6,1%-line suurenemine korvas ekspordihinna alanemise

Tabel 17

Liha ja lihatoodete eksport 2009 – 2010.a I poolaastal

	I poolaasta 2009			I poolaasta 2010		
	Kogus, t	Summa, mln kr	Hind, kr/kg	Kogus, t	Summa, mln kr	Hind, kr/kg
Liha ja söödavad subproduktid	6 354	200,9	x	7 871	260,4	x
Veiseliha	507	19,4	38.26	810	39,0	48.21
Sealiha	2 857	115,4	40.39	3 871	136,9	35.36
Linnuliha ja subproduktid	2 008	45,8	22.83	2 358	55,4	23.50
Lambaliha	3	0,4	157.31	7	1,1	148.49
Subproduktid	904	6,3	6.96	727	6,9	9.51
Hobuseliha				12	0,7	53.42
Muu liha, pekk	57	5,4	94.33	72	6,3	88.07
Soolatud, suitsutatud liha ja subproduktid	18	0,4	24.23	14	0,6	43.95
Hinnanguline		7,8			13,5	
Valmistooted lihast	5 211	151,9	x	7 162	192,5	x
Vorstitooted	3 284	76,4	23.28	5 117	117,4	22.93
Konservid jm tooted	1 927	67,4	34.98	2 045	67,4	32.98
Hinnanguline		8,1			7,7	
Kokku liha ja lihatooted	x	352,9	x	x	452,9	x
Elusveised	886	27,4	30.96	1 201,3	38,4	31.94
üia lihaks*	513	27,4	53.41	696	38,4	55.17
Elussead	7 142	137,9	19.31	7 253	130,5	18.00
üia lihaks*	4 921	137,9	28.02	4 997	130,5	26.12
Kokku	x	518,2	x	x	621,8	x

* Liha kogus on arvestuslik, kusjuures arvesse on võetud vaid eksporditud tapaloomad

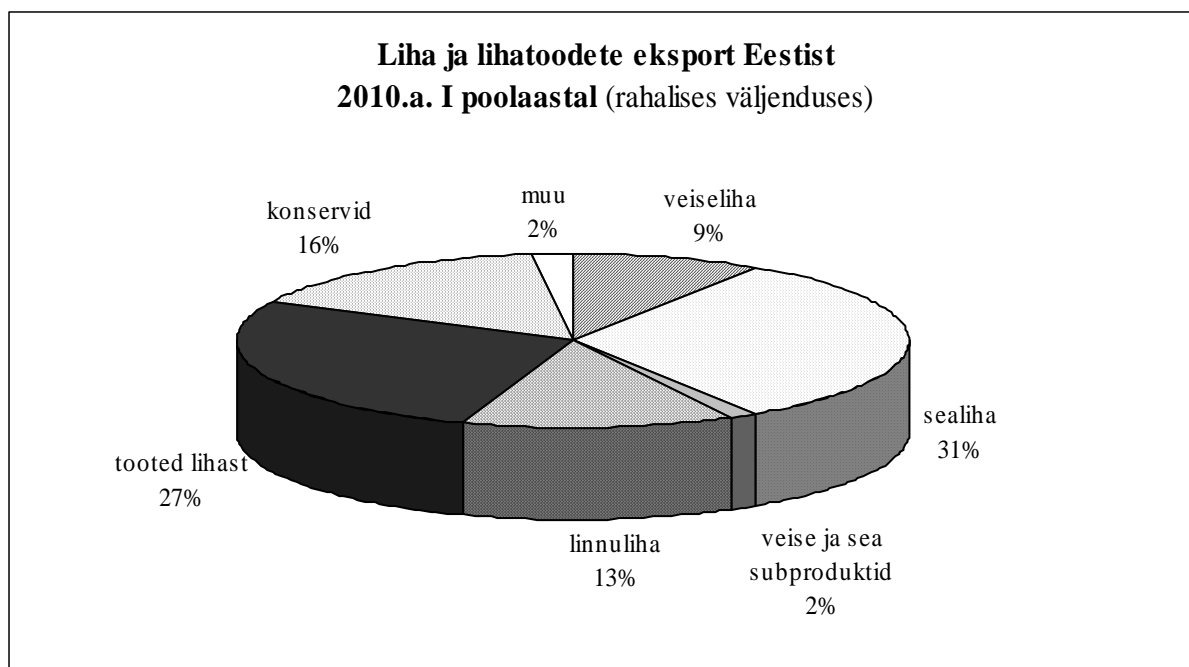
Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

ning rahas jäi konservide eksport mullusele tasemele. 2008. aastast alates on uuesti hoogustunud linnuliha eksport, mis jätkas tõusulainel ka sel aastal. Aastatagusega võrreldes suurenes linnuliha väljavedu 17,4%. 2,9% tõusis ka linnuliha ekspordihind. Mõlema teguri mõjul kasvas linnuliha eksport rahalises vääringus 21,0% eelmise aasta I poolaasta seisuga võrreldes. Enam kui poole võrra (55,8%) kasvas sel aastal vorstide eksport, väljaveetu hind jäi selles tootegrupis mullusele tasemele.

Peamisteks väljaveetavateks toodeteks olidki 2010. aasta I poolaastal sarnaselt varasemate aastatega sealihha, mille osakaal kogu liha ja lihatoodete väljaveokäibest oli 30,2%, vorstitooted (25,9%), konservid (14,9%) ja linnuliha (12,2%). Sel aastal on traditsiooniliste eksporditoodete kõrvale tõusnud veiseliha, mille eksport on sel aastal jõudsalt kasvanud ning mille osakaal oli 8,6% liha ja lihatoodete kogu ekspordi maksumusest.

Lisaks lihale ja lihatoodetele eksporditi selle aasta 6 kuuga Venemaale 67 952 nuumsiga eluskaaluga 7 252,6 tonni (2009.a. I pa 60 095 siga; 6 631,4 tonni) kogusummas 130,5 miljonit krooni (2009.a I pa 127,7 mln kr). Kui mullu veeti elus nuumsigu Venemaale lisaks ka Läti, Hollandisse ja Poola, siis sel aastal sigade vedu teistesse riikidesse ei toimunud. Kokkuvõtvalt eksporditi elussigu 2010. aasta I poolaastal arvuliselt 5% enam kui mullu. Sigade eluskaalu hind langes mullusega võrreldes 6,8%. Eksport kogusummas kahanes eelmise aastaga võrreldes 5,4%.

Joonis 15

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Lisaks sigadele veeti Eestist 2010. aasta I poolaastal 13 662 elusveist kaaluga kuni 80 kg Hollandisse ning 747 veist (tapaloomad) Läti, Leetu ja Hollandisse. Veiste väljavedu kasvas aastaga pea veerandi võrra, kusjuures suurenes just kuni 80 kg koduveiste eksport, mis kasvas 2,5

tuhande looma võrra, täiskasvanud veiste väljavedu kasvas mulluselt 443 loomalt 747 loomale selle aasta esimesel kuuel kuul. Elusveiste ekspordihind tõusis aastaga 3,2%. Suurte tapaveiste väljaveo keskmine hind kukkus aastaga 32,3% ning 80 kg koduveiste hind tõusis 31,4%.

Eesti jaoks on endiselt liha ja lihatoodete peamisteks ekspordi sihtriikideks Läti ja Leedu. Samas on märgata ka turgude laienemist ning Lätile ja Leedule on lisandunud teised kõrgema hinnatasemega turud Lääne-Euroopas (Rootsi, Soome, Holland). Euroopa Liitu kokku eksporditi Eestist liha ja lihatooted 2010. aasta I poolaastal 91,4% kogu tootegrupi ekspordist ehk 413,9 miljoni krooni eest, mis on 24,1% enam kui aasta eest. Ekspordit Lätti ja Leetu moodustas sellest 246,6 miljonit krooni ehk 58,8%. Mullusega võrreldes vähenes küll Balti riikide osatähtsus 10,6%-punkti, ent ekspordit lõunanaabrite juurde suurenes 33 miljoni krooni võrra. Vanadest liikmesriikidest olid viimastel aastatel põhilised ekspordi sihtriigid Soome, Rootsi ja Holland, kuhu väljavedu selle aasta I poolaastal kasvas kokku 83 miljoni krooni võrra ehk 2,5 korda. Koos ekspordi kasvuga suurenes ka nende riikide kui ekspordipartnerite osatähtsus üldises liha ja lihatoodete ekspordis. Eriti suurel määral kasvas Soome osatähtsus. Vaatamata ekspordi suurenemisele EL-i liikmesriikidesse püsis liha ja lihatoodete kaubandusbilanss nende riikidega sarnaselt eelmistele aastatele ka selle aasta I poolaastal negatiivne (-290,6 mln krooni), defitsiit vähenes aga aastatagusega võrreldes 24,6 miljoni krooni võrra.

Tabel 18

Liha ekspordi kogused ja struktuur riigiti I poolaastal 2010
(% vastava saaduse impordikogusest)

Veiseliha		Sealiha		Linnuliha		Subproduktid	
2004.a – 225 tonni		2004.a – 7 503 tonni		2004.a – 4 373 tonni		2004.a – 481 tonni	
2005.a – 596 tonni		2005.a – 7 203 tonni		2005.a – 3 036 tonni		2005.a – 1 140 tonni	
2006.a – 381 tonni		2006.a – 7 157 tonni		2006.a – 3 271 tonni		2006.a – 963 tonni	
2007.a – 506 tonni		2007.a – 6 109 tonni		2007.a – 1 970 tonni		2007.a – 1 478 tonni	
2008.a – 1 773 tonni		2008.a – 8 319 tonni		2008.a – 3 529 tonni		2008.a – 1 745 tonni	
2009.a – 1 082 tonni		2009.a – 6 317 tonni		2009.a – 3 836 tonni		2009.a – 1 584 tonni	
2009 I pa – 507 t		2009 I pa – 2 857 t		2009 I pa – 2 008 t		2009 I pa – 904 t	
2010 I pa – 810 t		2010 I pa – 3 871 t		2010 I pa – 2 358 t		2010 I pa – 727 t	
Holland	53%	Läti	37%	Läti	68%	Cote d'Ivoire	28%
Soome	27%	Leedu	19%	Soome	18%	Hongkong	25%
Taani	8%	Venemaa	19%	Leedu	7%	Poola	15%
Rootsi	6%	Soome	17%	Hongkong	3%	Läti	10%
Leedu	3%	Rootsi	6%	Holland	2%	Taani	10%
Läti	3%	Kreeka	1%	Taani	1%	Leedu	9%
		Muu	1%	Muud	1%	Soome	2%
						Saksamaa	1%

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Liha ja lihatoodete eksport kolmandatesse riikidesse on 2010. aasta I poolaastal eelmise aasta sama perioodiga võrreldes kasvanud rahalises väärtuses kaks korda (2010.a I pa 39,0 mln kr, 2009.a I pa 19,4 mln kr, 2008.a I pa 15,7 mln kr). Venemaale läks sellest mulluse 11,5 miljoni krooni asemel 32,5 miljoni krooni eest toodangut. Venemaa kõrval on taas liha ja lihatoodete ekspordi sihtriikide sekka tõusnud Ukraina, kuhu selle aasta I poolaastal veeti põhiliselt vorstitooteid. Uutest turgudest Aasias on enim liha ja lihatoodete väljavedu kasvanud Hongkongi (+55,7%), kuhu on aastaga eksport kasvanud enam kui 4 korda. Samas on aastaga vähenenud kaubavedu Vietnami ja Elevandiluurannikule, kuhu eelmisel aastal kokku saadeti 16% kolmandatesse riikidesse läinud kaubast. Liha ja lihatoodete väliskaubandusbilans kolmandate riikidega oli 2010. aasta I poolaastal 33,4 miljoni krooniga positiivne, mis tähendab, et liha ja lihatoodete väljavedu Eestist kolmandatesse riikidesse on ligi 7 korda suurem kui sealt sissevedu. Nii suure kasvu taga on eelkõige jõudsalt suurenenud eksport Venemaale. Võrreldes aastatagusega suurenes liha ja lihatoodete väliskaubanduse positiivne saldo kolmandate riikidega 19,1 mln krooni võrra.

Hinnad

Ülemaailmne majanduslangus on tugevalt mõjutanud ka lihasektorit. Kriisi läbi vähenesid sissetulekud ning kannatasid ka investeringud, mis avaldasid survet nii nõudlusele kui ka pakkumisele. Sealihahinnad maailmaturul langesid pea kogu 2009. aasta, mille esmaseks põhjuseks võib pidada olukorda, kus Hiina sealihahinnad tootmine toibus 2007. aastal puhkenud haiguspuhangutest ning suurendas pakkumist, ent samal ajal "seagripi" hirmust põhjustatuna nõudlus vähenes.

Ka Euroopa Liidu (EL) sealihaturgu iseloomustab 2009. aastat alanenud hinnad ja kahanenud tapmiste arv, mis ühtlasi peegeldab nõudluse langust nii Euroopa Liidu sees kui ka väljaspool ühendust. Sööda hindade mõningasele langusele vaatamata avaldas vähenenud nõudlus jätkuvalt survet sealihahinnade tootmise kasumlikkusele. Eelmise aasta I poolaastal kõikusid keskmised sealihahinnad EL-s 21-23 kr/kg vahel. Ka selle aasta esimesel kuul kuul kõikus sealihahinnad peaaegu samas vahemikus, olles aasta esimesel kuul madalaim (20.45 kr/kg) ning tõusis poolaasta viimasel kuul 23.57 kr/kg-ni. Selle aasta I kvartalis oli EL-is sealihahinnad keskmiselt 20.91 kr/kg. II kvartalis, põhjustatuna sesoonsusest, tõusis hind 22.07 kr/kg-ni, mis jäi siiski 3,2% madalamaks eelmise aasta II kvartali keskmisest kokkuostuhinnast. Kuue kuu EL-i keskmine sigade kokkuostuhind oli sel aastal 21.49 kr/kg (2009.a I pa 22.04 kr/kg), see oli 2,5% ehk 0.55 kr/kg võrra madalam aastatagusest. Kahe aastaga on kokkuostuhind langenud 5,3%.

Läbi aastate on Eestisse sealihahinnad imporditud põhiliselt Taanist ja Soomest, sel aastal toodi veerandi jagu kogu imporditud sealihast ka Saksamaalt. Seetõttu mõjutab nende riikide hinnatase ka meie sealihaturgu kõige enam. Ajast, mil kaks Eesti suuremat lihatööstust on Soome kapitali valduses, on Soomes kehtiva sealihahinna mõju kasvanud.

Soomes püsis sigade kokkuostuhind 2004. aasta II poolaastast kuni 2007. aasta novembrini suhteliselt stabiilne, kõikides 20-22 krooni vahel. 2007. aasta lõpust hakkas hind tasapisi tõusma ning terve 2008. aasta liikus kokkuostuhind juba 23-24 krooni ümber. 2009. aasta I pooles alanes kokkuostuhind põhjanaabrite juures tasapisi ning püsis 23 kr/kg ümber. Hinnalangus jätkus ka II poolaastal ning aasta lõppedes oli kokkuostuhind jõudnud allapoole 22 kr/kg piiri. Selle aasta esimeses pooles püsis sealihha kokkuostuhind Soomes vägagi stabiilne kõikides 21.50-22 kr/kg vahel. 2010. aasta jaanuari keskmine kokkuostuhind oli 21.76 kr/kg, olles 8,1%

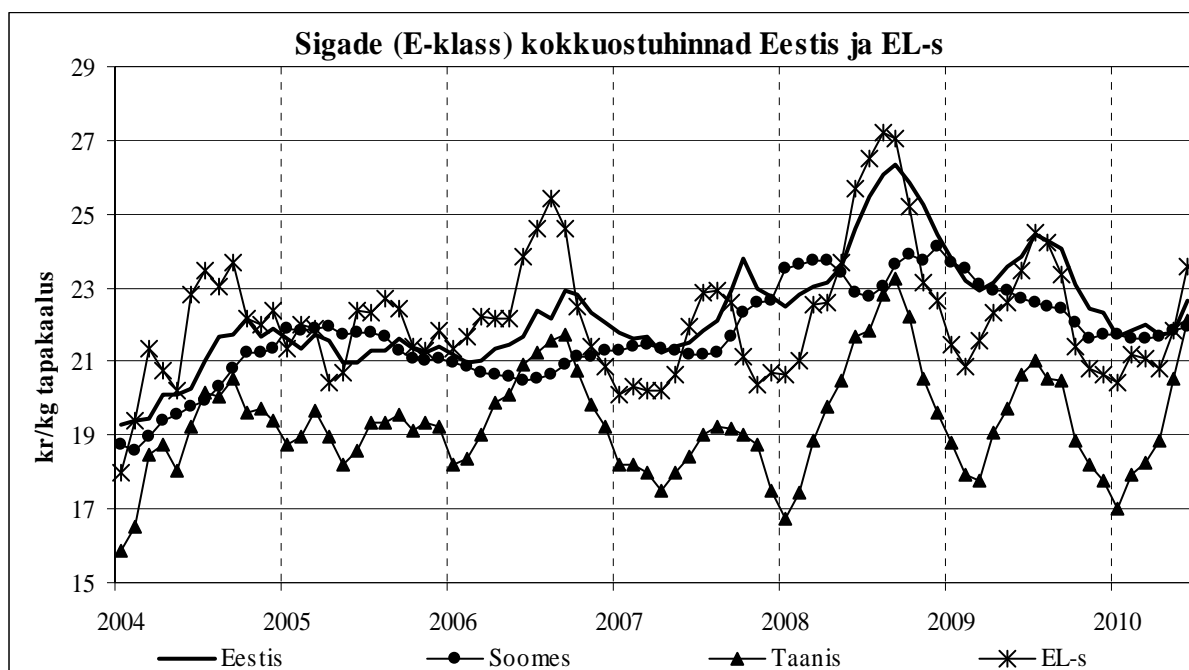
Tabel 19

E-klassi sigade kokkuostuhinnad EL-is ja Eestis (kr/kg tapakaalus km-ta)

	2007	2008	2009	2010 I kv	2010 II kv	2010 III kv	2010 I pa	2009 I pa
EL keskm	21.16	23.99	22.24	20.91	22.07	23.20	21.49	22.04
Taani	18.42	20.43	19.21	17.74	20.48	21.08	19.11	18.98
Soomes	21.63	23.50	22.65	21.66	21.82	22.11	21.74	23.14
Läti	23.32	26.72	24.32	20.80	22.57	23.51	21.68	24.25
Leedu	22.02	26.59	24.51	21.64	22.97	24.15	22.31	24.85
Rootsi	22.54	23.82	21.56	20.76	21.98	23.55	21.37	20.37
Eesti	22.21	24.32	23.39	21.83	22.02	23.00	21.92	23.40

Allikad: MLC, Euroopa Komisjon ja EKI

Joonis 16

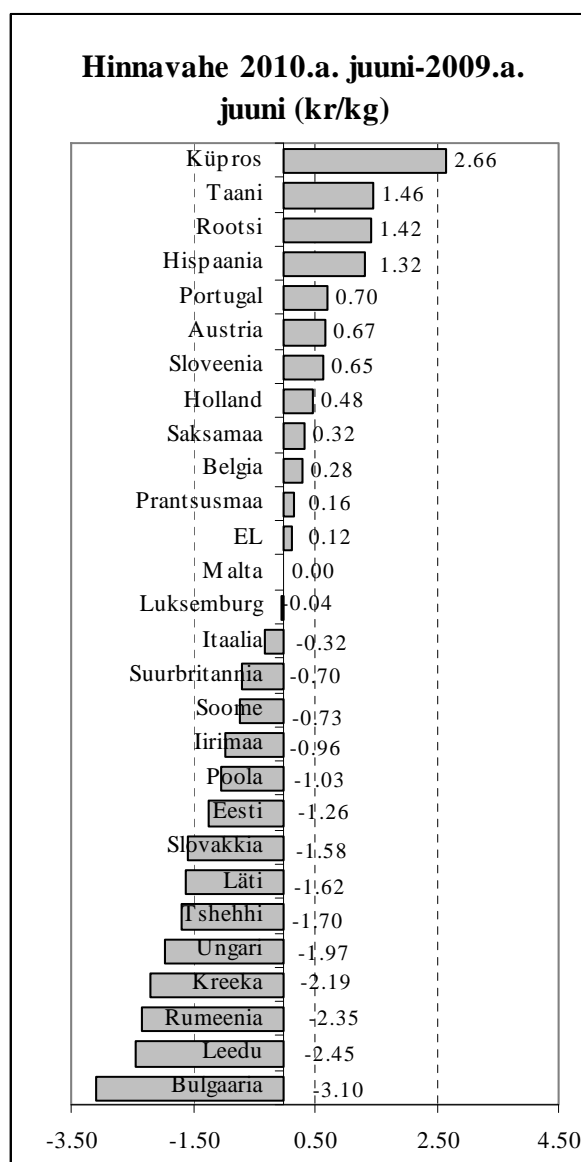
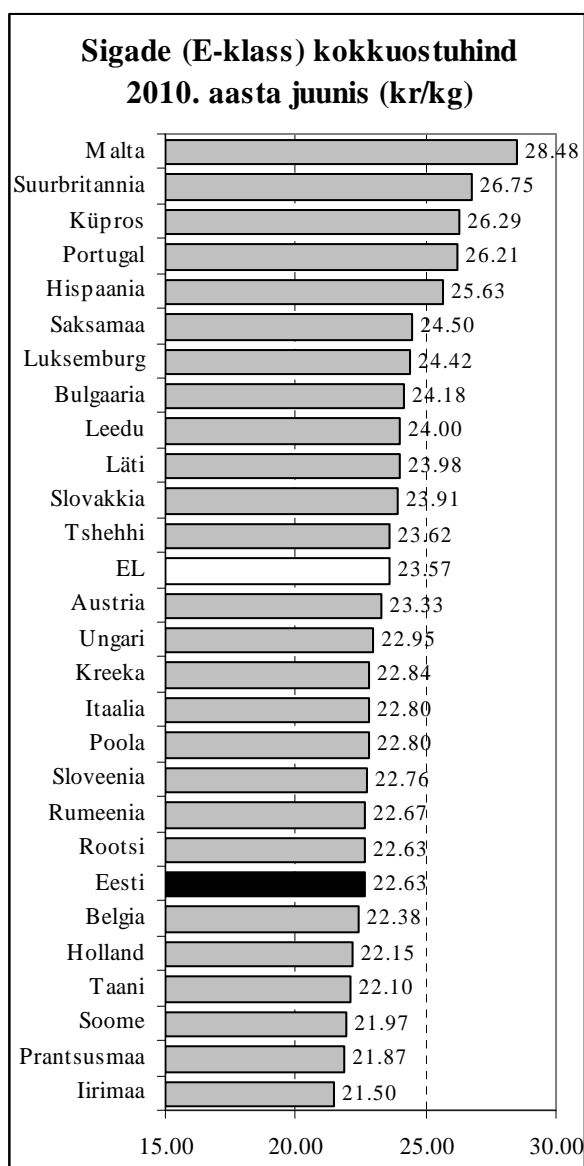

Allikad: EKI, EK

madalam kui aasta varem, kuid 6,4% kõrgem kui EL-i keskmine kokkuostuhind. Kokkuostuhind sel aastal püsis EL-i keskmisest kõrgem neli esimest kuud. Maikuine hind oli juba vahepeal tõusma hakanud EL-i keskmisega võrdne ning juuni kokkuostuhind jäi sel aastal esmakordselt EL-i keskmisest 6,8% madalamaks. I poolaasta keskmiseks kokkuostuhinnaks Soomes kujunes 21.74 kr/kg, mis oli 6,1% madalam mullusest ja 1,2% kõrgem 2010. aasta I poolaasta EL-i keskmisest hinnast.

Soomes püsis sigade kokkuostuhind väljakujunenud tasemel ka pea kogu selle aasta III kvartali. Hind hakkas tõusma alles septembris. Septembri keskmiseks sealiha kokkuostuhinnaks kujunes 22.55 kr/kg, mis oli ühtlasi ka EL-i keskmise hinna tasemel.

Joonis 17

Allikas: Euroopa Komisjon

2008. aastal kõikus sealiha kokkuostuhind **Taanis** suurtes piirides. Aasta algas väga madala sealiha kokkuostuhinnaga – 16.76 kr/kg, mis oli üks aegade madalaim, siis 9 kuuga kuust-kuusse tõustes jõudis kokkuostuhind seal septembris 23.25 kr/kg-ni, olles aasta alguse hinnas

pea 40% kõrgem. Aasta viimases kvartalis hakkas hind uuesti langema ning 2009. aasta algas juba Taanile aastate jooksul iseloomulikult hinnatasemelt – 19.22 kr/kg, mis aga aasta edenedes langes veelgi. Langus peatus aprillis ning suvekuudele iseloomulikult hakkas hind uuesti tõusma. Seekordne tõus kestis juulini, mil kokkuostuhind saavutas 2009. aasta lae – 21.00 kr/kg. Augustist alates liikus kokkuostuhind Taanis taas allapoole ning aasta viimasel kuul oli sealiha keskmine kokkuostuhind 17.75 kr/kg. 2010. aasta esimese nädala sealiha kokkuostuhinnaks kujunes 17.03 kr/kg, mis oli eelmise aasta viimase nädalaga samal tasemel, ent 11,4% madalam 2009. aasta esimese nädala kokkuostuhinnast. Ka ülejäänud nädalad jaanuaris hinda ei kergitanud ning esimese kuu keskmiseks kokkuostuhinnaks kujuneski 17.03 kr/kg, mis oli 4,1% madalam 2009. aasta viimase kuu kokkuostuhinnast ja 9,4% madalam mullusest jaanuarikuisest keskmisest kokkuostuhinnast ning ühtlasi 16,7% madalam ka Euroopa Liidu keskmisest kokkuostuhinnast. Sel aastal hakkas Taanis sealiha kokkuostuhind tõusma juba veebruaris. Hind tõusis üsna järsult kuni juunini, mil saavutati selle aasta kõrgeim tase. Juuni viimasel nädalal maksti sigade eest Taanis 22.37 kr/kg, mis oli 7,2% enam kui aasta eest. Juuni keskmiseks hinnaks kujunes 22.10 kr/kg, mis oli 7,0% kõrgem mullusest juunikuise keskmisest kokkuostuhinnast ning 29,8% kõrgem selle aasta jaanuari hinnast. Vaatamata tõusule püsis kokkuostuhind Taanis terve I poolaasta madalam Euroopa Liidu keskmisest. I poolaasta keskmiseks hinnaks jäi Taanis 19.11 kr/kg, mis jäi pea mullusele tasemele, kuid oli 11,1% madalam Euroopa Liidu keskmisest ning 12,1% madalam kui kuue kuu keskmine sealiha kokkuostuhind Soomes. Vahemikus 18-19 kr/kg on I poolaasta sealiha kokkuostuhind Taanis püsinud juba viimasel seitsmel aastal.

Tabel 20

Sigade kaalutud keskmised kuu kokkuostuhinnad Eestis 2010. aastal
(kr/kg käibemaksuta tapakaalus)

	jaan 2010	veebr 2010	märts 2010	aprill 2010	mai 2010	juuni 2010	juuni 10/ jaan 10 +/-, %	juuni 10/ juuni 09 +/-, %
S	22.56	22.82	22.90	22.51	22.58	23.53	+4,3	-6,6
E	21.65	21.82	22.02	21.72	21.81	22.63	+4,5	-5,1
U	19.98	20.09	20.31	20.05	20.40	21.24	+6,3	-5,3
R	18.26	18.40	17.47	18.78	20.65	20.58	+12,7	-7,4
O	18.86		15.14	17.24	17.70	18.26	-3,2	-16,1
P								
SEUROP	22.03	22.27	22.41	22.10	22.17	23.08	+4,8	-6,0
Emised	14.98	14.47	14.19	13.96	14.06	14.22	-5,1	-8,6
SEUROP+ emised	21.79	22.01	22.14	21.81	21.91	22.80	+4,6	-6,1

Allikas: EKI

Juulis hakkas sealiha kokkuostuhind Taanis langema, kuid langus oli kevadisest tõusust oluliselt laugem. Septembri viimasel nädalal maksti sealiha kokkuostul 21.01 kr/kg, mis jäi mai-

kuisele tasemele. Kuu keskmiseks kokkuostuhinnaks kujunes 20.46 kr/kg. Kolme kuuga oli kokkuostuhind langenud 7% ning püsis aastatagusega võrreldes samal tasemel. Euroopa Liidu keskmisele kokkuostuhinnale jäi septembrikuine keskmine kokkuostuhind Taanis 9,5% alla.

Hinna arengud **Eesti sealihaturul** on olnud üsna sarnased nii Euroopa Liidu kui ka Taani keskmise liikumisele. Kui aastatel 2004-2007 matkis Eesti hinnakõver Euroopa Liidu keskmise liikumist kerges ajalises nihkes, siis alates 2008. aastast on ajafaktor kadunud ning hinnakõverad liiguvad ühes rütmis (joonis 16). Nuumsigade (SEUROP) kokkuostuhind kõikus 2010. aasta I poolaastal vahemikus 22-23 kr/kg, olles seega väga stabiilne. Sellisel tasemel oli nuumsigade kokkuostuhind viimati 2006-2007. aastal. Jaanuari kaalutud keskmiseks kokkuostuhinnaks oli 22.03 kr/kg, mis oli 3,2% madalam mulluse detsembri kokkuostuhinnast ning 9,2% madalam kui aasta tagasi. Järgnevatel kuudel hind küll veidi tõusis ning kvartali viimasel kuul oli sigade (SEUROP) kokkuostuhind 22.41 kr/kg, olles kolme kuuga tõusnud vaid 0.38 kr/kg ehk 1,7%. Kvartali kaalutud keskmiseks hinnaks kujunes siiski vaid 22.24 kr/kg, mis oli 6,9% madalam 2009. aasta I kvartali hinnast. Läbi tõusude ja languste jõudis sigade kokkuostuhind juunis 23.08 kr/kg-ni. Kolme järgmise kuuga tõusis hind seega 3,0% ehk 0.67 kr/kg. Poolaasta kaalutud keskmine kokkuostuhind oli 22.33 kr/kg, mis oli 7,1% madalam eelmise aasta I poolaasta hinnast. Suuremal või vähemal määral langesid aastaga kõigi lihakusklasside hinnad. Euroopa Komisjon kogub ja avaldab vaid E-klassi kuuluvate sigade kokkuostuhinda. Euroopa Liidu keskmisega võrreldes maksti selle aasta neljal esimesel kuul Eestis E-klassi sigade eest 4-5% kõrgemat hinda. Kokkuostuhind ühtlustus mais ning juunis oli juba hind Eestis Euroopa Liidu keskmisest 4% madalam. III kvartalis püsis E-klassi sigade kokkuostuhind Eestis Euroopa Liidu keskmisel tasemel.

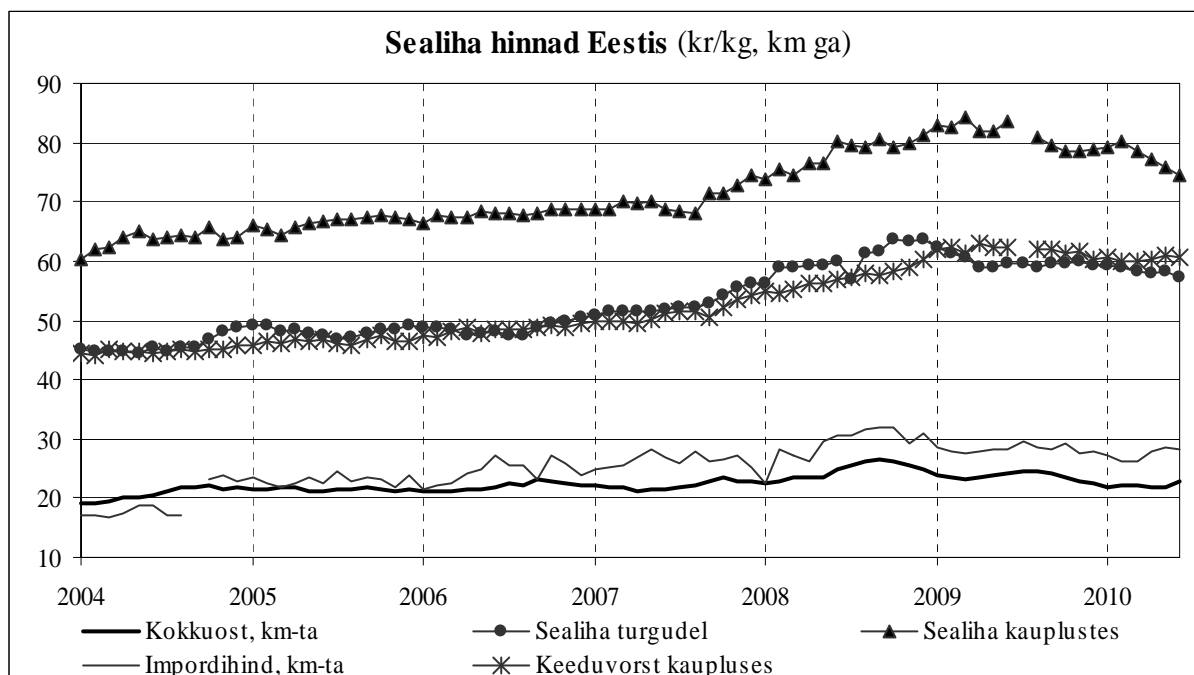
Majanduslangusest tulenenud elanikkonna ostujõu langus, aga ka kokkuostuhinna suhteliselt madal tase on eelmise aasta teisest poolaastast alates survestanud jaekaubandust ning sealihajaehind hakkas langema. Kui mullu jaanuaris maksis kilogramm sealihataavakaupluses keskmiselt 82.82 kr/kg, siis augustis 80.90 kr/kg. Aasta lõpuks oli hind kukkunud juba 78.84 kr/kg, olles 4,8% madalam jaanuarikuisest jaehinnast. Uue 2010. aasta algus küll mõnevõrra kergita sealihajaehinda, kuid aasta edenedes jätkus ka sealihajaehinna langus. Selle aasta jaanuaris kerkis sealihajaehind tavakauplustes 79.20 kr/kg-ni, mis oli 4,4% madalam kui aasta varem ning vaid 0,5% kõrgem kui eelmise aasta lõpus. Poolaasta lõppedes oli jaehind kukkunud 74.61 kr/kg-le, mis oli juba 10,8% madalam kui 2009. aasta juunis. Selle aasta alguskuuga võrreldes oli poolaasta lõpuks sealihajaehind langenud 5,8%. Sellisel tasemel oli sealihajaehind viimati 2007/2008. aastal. 2010. aasta I poolaastal oli sealihakauplustes 6,4% odavam eelmise aasta esimese kuue kuuga võrreldes. Jaehind langes nii kvaliteetsemal kondita (-8.70 kr/kg ehk -9,8%) kui ka kondiga lihal (-1.76 kr/kg ehk -2,3%).

Värske sealihajaehind turgudel liikus eelmisel aastal 60 kr/kg ümber ning selle aasta alguses hakkas sealihajaehind ka seal langema. Kui jaanuari keskmine jaehind oli 59.13 kr/kg, siis juunis 57.26 kr/kg. Kuue kuuga langes hind 3,2%. Selle aasta I poolaastal oli sealihajaehind turgudel 3,4% ehk 2.07 kr/kg madalam mulluse I poolaastaga võrreldes. Kuigi kauplustes oli

hinnalangus 3%-punkti suurem kui turgudel, jäi sealiha siiski turgudel oluliselt odavamaks kauplustes müüdavaga võrreldes.

Viimase aastaga on allapoole liikunud lisaks liha jaehinnale ka lihatoodete jaehinnad. Nii on suitsukarbonaad selle aasta I poolaastal kauplustes 5,1% odavam kui mullu samal perioodil. Hakkliha hind on langenud aastaga 4,9% ja keeduvorstil 2,8%. Viinerid on aga sel aastal 4,1% odavamad kui mullu. Kui sealiha jaehind langes selle aasta I poolaastal uuesti 2008. aasta I poolaasta tasemele, siis lihatoodete hind jäi kahe aasta tagusest hinnatasemest keskmiselt 7% kõrgemaks. III kvartal tõi kaasa uue hinnatõusulaine, mis kergitas nii sealiha kui ka lihatoodete jaehindu eelkõige kauplustes. Turgudel langes sealiha jaehind veidi ka III kvartalis.

Joonis 18

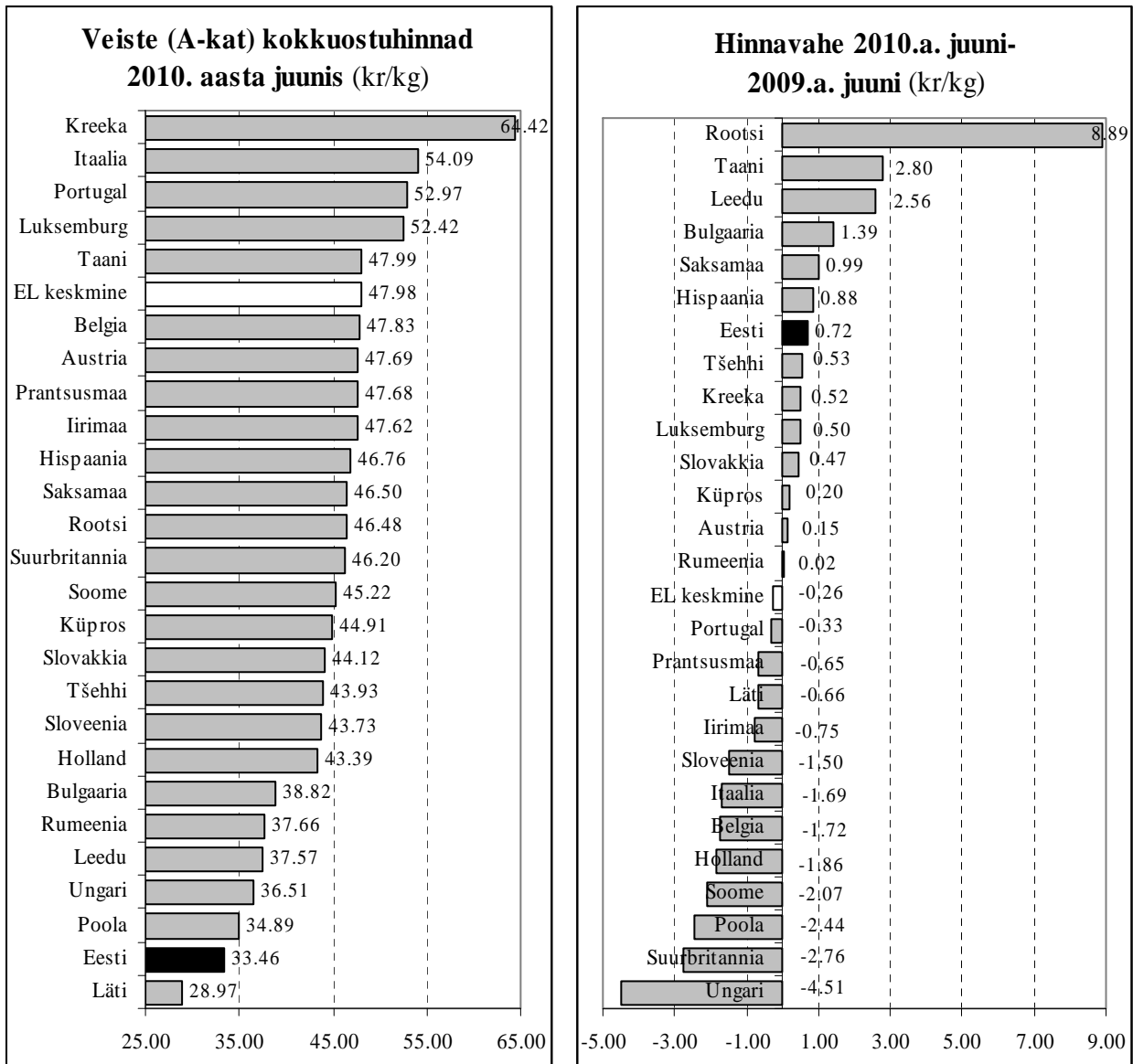
Allikad: EKI, PM

Maailma **veiseliha** sektorit mõjutas nõudluse vähenemine teiste lihaliikidega võrreldes kõige enam. Sissetulekute vähenemisel otsiti suhteliselt kõrge hinnaga veiseliha asendamiseks toidulaual odavamaid alternatiive. Järsule hinnatõusule 2008. aastal järgnes 2009. aasta, mil hinnad valdavas osas maailmas langesid. Hinna languse ajendiks olid nii langenud sööda hinnad kui ka üldine nõudluse langus veiseliha järele.

Veiseliha tootmine Euroopa Liidu liikmesriikides vähenes mullu kiiremini kui tarbimine ning import Brasiiliast jäi endiselt piiratuks. Olukorras, kus Euroopa Liidus isevarustatus veiseliha-ga vähenes, suudeti veiseliha kokkuostuhinnad hoida suhteliselt stabiilsed, küll kergelt langeval trendil. 2009. aasta keskmiseks kokkuostuhinnaks alla 2-aastastele pullidele kujunes 49.80 kr/kg, mis oli vaid 1,9% madalam 2008. aasta keskmisest hinnast. Ka 2010. aastal on noorte pullide kokkuostuhind olnud üsna stabiilne, kuid siiski tasapisi langev. Kui mullu I poolaastal oli alla 2-aastaste pullide (A-kategooria) keskmine kokkuostuhind EL-is 50.91 kr/kg, siis selle aasta I poolaastal kujunes keskmiseks kokkuostuhinnaks 49.93 kr/kg. Käesoleva aasta alguses

maksti A-kategooria veiste eest keskmiselt 51.19 kr/kg, mis oli 2,9% madalam 2009. aasta jaanuari hinnast. Aasta edenedes hakkas hind väga vaikselt, kuid järjekindlalt allapoole liikuma. Juunikuine keskmine kokkuostuhind sel aastal oli 47.98 kr/kg, mis oli jaanuarikuisest hinnast 6,3% ehk 3.21 kr/kg madalam, kuid mulluse juunikuise hinna tasemel.

Joonis 19

Allikas: Euroopa Komisjon

I poolaasta **keskmisi** kokkuostuhindu riigiti kõrvutades on näha, et veised odavnesid pea kahes kolmandikus liikmesriikides, kolmandikus riikides veiste kokkuostuhind vähemal või suuremal määral tõusis. Seejuures hind langes pae kõigis vanades liikmesriikides (va Rootsi, Taani ja Kreeka) ning tõusis suures osas uutes liikmesriikides. Aastaga on veiste hind kõige enam tõusnud Rootsis 18,7%, Poolas 8,1% ning Leedus 4,4%. Just nendes riikides langes aasta tagasi hind kõige rohkem. Vaatamata märkimisväärsele tõusule jäi kokkuostuhind neis riikides siiski madalamaks EL-i keskmisest. Kõige enam on aga kokkuostuhind kukkunud Soomes ja Itaalias (-3,9%) ning Hollandis (-3,8%). Kui Soomes ja Hollandis jäi hind pärast

langust EL-i keskmisest madalamaks, siis Itaalias püsis ta vaatamata langusele 14% EL-i keskmisest kõrgem. 2010. aastal imporditi Eestisse veiseliha põhiliselt Taanist, kus aastaga

Tabel 21

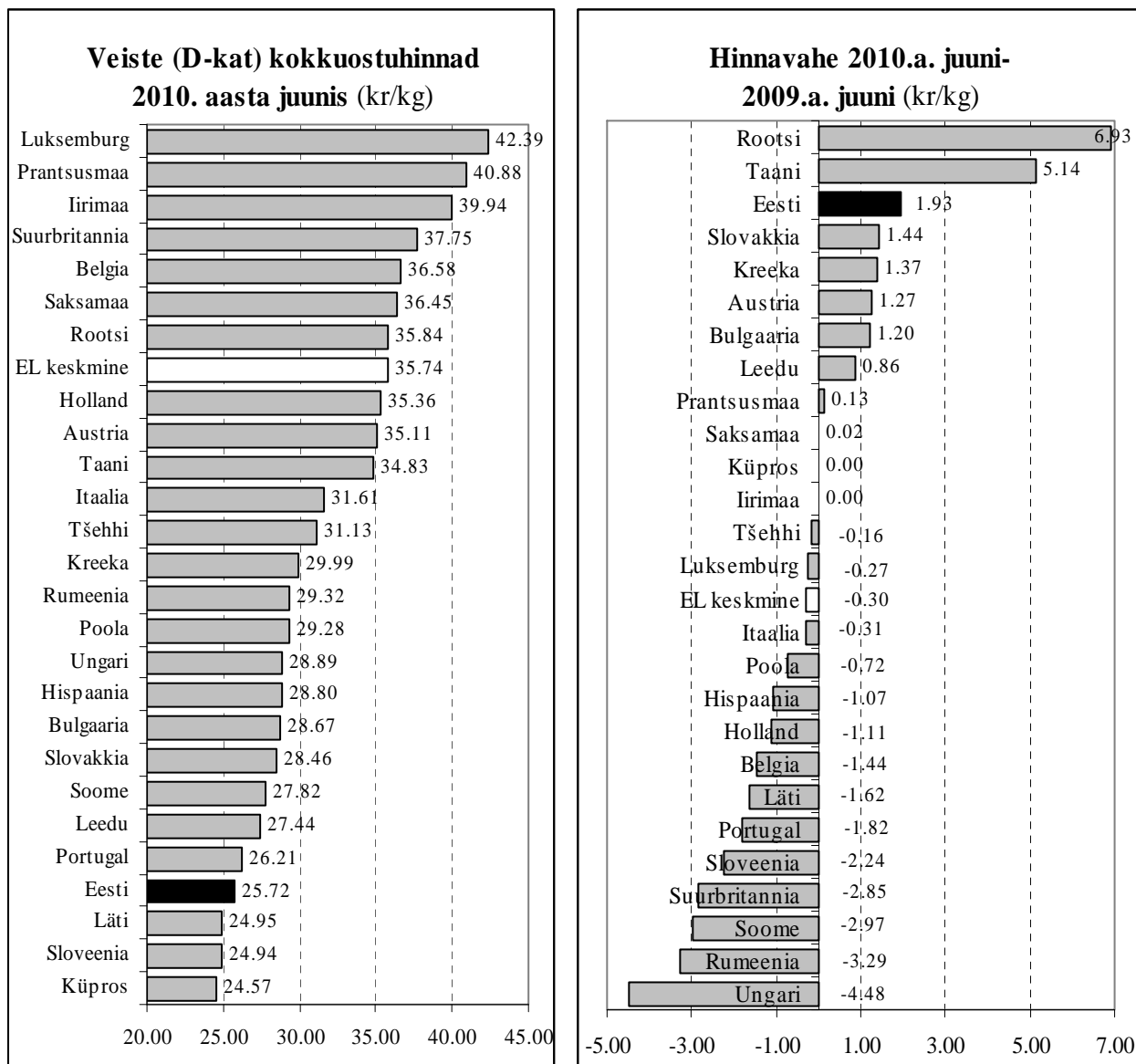
Liha aasta keskmised hinnad Eestis 2007-2010. aastal (kr/kg)

	2007	2008	2009	2010 I kv	2010 II kv	2010 III kv	2010 I pa	2009 I pa
SEALIHA								
kokkuostuhind	22.21	24.57	23.66	21.99	22.15	23.23	22.07	23.71
jaehind turgudel	52.71	61.70	59.92	58.80	57.83	56.87	58.32	60.32
jaehind kaupl-tes	71.61	79.22	81.27	79.30	75.85	77.89	77.59	82.84
ekspordihind	36.18	38.87	39.30	34.85	35.33	...	35.36	40.39
impordihind	26.16	29.59	28.28	26.46	28.14	...	27.31	28.04
VEISELIHA								
kokkuostuhind	23.99	27.01	27.71	28.15	29.08	28.73	28.63	27.68
jaehind turgudel	61.53	73.07	72.56	73.14	73.69	75.07	73.42	71.34
jaehind kaupl-tes	79.78	98.25	102.17	100.59	110.17	108.14	105.45	102.36
ekspordihind	48.84	44.79	36.71	47.89	48.59	...	48.21	38.26
impordihind	36.15	41.87	37.59	34.44	38.53	...	36.61	37.63
LAMBALIHA								
kokkuostuhind	33.71	34.64	35.94	36.63	36.69	35.42	36.66	35.60
jaehind turgudel	87.17	96.66	97.00	97.86	103.53	105.51	100.48	95.12
jaehind kaupl-tes	119.85	140.26	138.84	133.58	154.98	152.32	143.97	138.28
ekspordihind	112.81	106.26	114.75	277.40	138.82	...	148.40	157.31
impordihind	84.96	92.23	90.21	97.86	107.92	...	103.73	84.25
BROILER								
jaehind turgudel	43.67	47.57	42.44	39.12	37.45	36.87	38.29	43.81
jaehind kaupl-tes	42.25	48.77	41.88	38.98	38.60	40.03	38.79	43.55
ekspordihind	30.42	29.49	24.08	21.86	24.56	...	23.50	22.83
impordihind	19.05	21.03	18.35	16.78	17.16	...	16.96	19.09
LIHATOODETE JAEHIND TAVAKAUPLUSTES								
hakkliha, kodune jahutatud	51.58	59.24	60.90	56.97	55.98	59.28	56.48	63.67
hakkliha, kodune külmutatud	61.30	65.64	73.40	73.35	72.93	74.25	73.14	72.73
suitsukarbonaad	97.57	105.04	105.72	103.27	102.86	104.97	103.07	108.54
viinerid, lahtised	45.66	50.76	52.98	51.02	51.57	50.51	51.30	53.30
viinerid, pakitud	58.01	64.54	67.34	65.09	65.42	63.39	65.25	67.95
keeduvorst	51.09	56.99	61.86	60.3	60.65	60.07	60.48	62.19

Allikad: EKI ja PM Kaubanduspoliitika büroo

hind oluliselt ei muutunud (+0,3%), Leedust, kus tõus oli 4,4% ja Lätist, kus hind kukkus aastaga 2,1%. Noorte pullide liha on EL liikmesriikidest kõige odavam Lätis, kus selle kokkuostuhind on jäänud EL-i keskmisega võrreldes 40% madalamaks. Augustist alates on A-kategooria veiste kokkuostuhind hakanud uuesti tõusma ning III kvartali lõpukuul oli keskmiseks kokkuostuhinnaks EL-is 49.53 kr/kg. Kokkuostuhinna tõus jätkus ka oktoobris.

Joonis 20

Allikas: Euroopa Komisjon

Lehmade (D-kategooria) keskmine kokkuostuhind on alates 2008. aasta II poolaastast tasapisi langenud. Selle aasta I poolaastal kõikus see 34 – 36 kr/kg vahel. Kui eelmise aasta detsembris oli EL-i keskmine kokkuostuhind veel 32.32 kr/kg, siis aasta esimesel kuul kujunes keskmiseks hinnaks 33.83 kr/kg. Poolaasta viimasel kuul ulatus lehmade keskmine kokkuostuhind EL-is 35.74 kr/kg-ni, püüdes mulluse juuni tasemes. Kahe aastaga on aga lehmade juunikuine keskmine kokkuostuhind Euroopa Liidus alanenud 10,3%. Poolaasta keskmiseks hinnaks ku-

junes EL-is 34.95 kr/kg, mis oli 1,9% ehk 0.68 kr/kg madalam mullusest ning 7,1% ehk 2.68 kr/kg madalam kahe aasta tagusest I poolaasta keskmisest hinnast. Lehmade I poolaasta keskmine kokkuostuhind langes enam kui pooltes liikmesriikides, 11 riigis aga tõusis. Ka selle veiste kategooria puhul on hind kõige enam tõusnud Rootsis (+17,4%) ja Poolas (+5,0%), aga ka Taanis (+6,0%). Nii Taanis kui ka Poolas jäi kokkuostuhind madalamaks EL-i keskmisest, Rootsis aga jõudis EL-i keskmisele tasemele. Ühtlasi langes mullu hind nendes riikides kõige enam. Kõige enam on aastaga kukkunud hind Rumeenias ja Bulgaarias (-9,9%), kus hind eelmisel aastal hoogsalt tõusis. Suurbritannias langes lehmade kokkuostuhind eelmise aasta I poolaastaga võrreldes 8,2%, kuid suurele langusele vaatamata jäi kokkuostuhind seal 1,1% kõrgemaks EL-i keskmisest.

Veiseliha Eestisse importivates riikides Taanis, Leedus ja Poolas tõusis D-kategooria veiste keskmine kokkuostuhind aastaga vastavalt 6,0%, 5,4% ja 5,0%, jäädes EL-i keskmisest hinnast Taanis 6,8%, Leedus 20,0% ja Poolas 13,6% madalamaks. Eestis oli D-kategooria veiseliha üks EL-i odavaim.

III kvartalis püsis lehmade keskmine kokkuostuhind varasematele kuudele omasel tasemel olles veidi üle 35 kr/kg. Septembri keskmiseks kokkuostuhind oli 35.54 kr/kg. Ka oktoober olulisi muutusi kaasa ei toonud.

Tabel 22

Lehmade P2 kokkuostuhinnad EL-is ja Eestis (kr/kg tapakaalus km-ta)

	2007	2008	2009	2010 I kv	2010 II kv	2010 III kv	2010 I pa	2009 I pa
EL keskm	28.05	30.98	28.58	28.10	29.21	29.09	28.65	29.57
Taani	25.10	27.94	24.03	27.39	27.14	28.95	27.26	24.50
Soome	25.38	27.73	28.74	27.19	26.79	27.13	26.99	28.84
Läti	20.15	26.30	24.93	25.51	24.59	22.73	25.05	26.76
Leedu	23.19	27.67	24.60	26.45	25.62	25.18	26.03	25.25
Rootsi	30.21	32.05	25.71	28.79	29.81	30.86	29.30	25.69
Poola	25.78	28.33	25.35	26.77	26.57	25.99	26.67	25.55
Holland	29.24	32.73	30.10	29.92	30.08	28.73	30.00	31.28
Eesti	19.90	23.03	23.65	24.01	24.98	24.56	24.47	23.81

Allikad: Euroopa Komisjon ja EKI

Eesti veiselihaturul on olukord käesoleval aastal olnud üsna stabiilne, veiste kokkuostuhind on olnud kergel tõusutrendil. 2008. aasta II poolaasta algusest alates ei ole veiste kokkuostuhind Eestis oluliselt muutunud ning see on kõikunud 27.50-28 kr/kg vahel. Selle aasta hind on liikunud pisut kõrgemal tasemel – 28-29 kr/kg juures. Kui 2008. aasta juulis oli veiste kaalutud keskmine kokkuostuhind 27.48 kr/kg (EKI andmetel), siis 2009. aasta jaanuaris 27.53 kr/kg ning juunis tõusis see 28.12 kr/kg-ni. 2010. aasta jaanuaris oli veiste kokkuostuhind 27.97 kr/kg ning läbi väikeste languste ja tõusude jõudis juunikuus 28.91 kr/kg-ni. Selle aasta I poolaastal oli veiste kaalutud keskmine kokkuostuhind Eestis 28.63 kr/kg (2009.a. I pa 27.68 kr/kg, 2008.a I pa 25.89 kr/kg). SEUROP liha klassifitseerimissüsteemi alusel tõusis

käesoleva aasta I poolaastal mullusega võrreldes kõige enam lehmade (D-kategooria) kokkuostuhind, see liikus 24.00 kr/kg-lt 2009. aasta I poolaastal 24.93 kr/kg-le selle aasta I poolaastal ehk kasv oli 3,9%. Kuna lehmade osakaal kokkuostetud veiste seas on kõige suurem (52,3%), siis mõjutab ka nende hinna tõus märkimisväärselt veiseliha keskmist kokkuostuhinda. 32,9% kokkuostetud veistest olid noored alla 2-aastased pullid (A-kategooria). Nende kokkuostuhind tõusis aastaga vaid 0,3% liikudes 32.98 kr/kg 2009. aasta I poolaastal 33.07 kr/kg selle aasta I poolaastal. Mullikate (E-kategooria), kelle osatähtsus kokkuostus oli 9%, hind langes aastaga 2,1%. Selle aasta I poolaastal osteti neid kokku keskmise hinnaga 30.93 kr/kg. Ka härgade (C-klass) kokkuostuhind langes aastaga 1,7%, kuid nende osakaal kokkuostetud veiste seas oli vaid 1,5%, mistõttu ei oma ka selle kategooria hinna langus tugevat mõju veiste üldisele kokkuostuhinnale. Veiste kokkuostuhind Eestis jäi samale tasemele ka III kvartalis.

Tabel 23

Veiste kuu keskmised kaalutud kokkuostuhinnad Eestis 2010.a
(kr/kg käibemaksuta tapakaalus)

	jaan	veebr	märts	apr	mai	juuni	juuni 10/ jaan 10 +/-, %	juuni 10/ juuni 09 +/-, %
A – pullid alla 2 a	33.00	33.60	33.31	32.93	32.36	33.46	+1,4	+2,2
B – muud pullid	32.83	34.82	33.38	33.91	33.31	32.71	-0,4	-4,7
C – härjad	33.78	32.01	32.46	31.93	34.34	33.54	-0,7	-0,2
D – lehmad	23.88	23.72	24.97	25.26	25.75	25.72	+7,7	+8,1
E – mullikad	30.03	30.02	30.02	31.04	32.59	31.10	+3,6	-1,2
EUROP	27.97	27.88	28.52	29.17	29.14	28.91	+3,4	+2,8

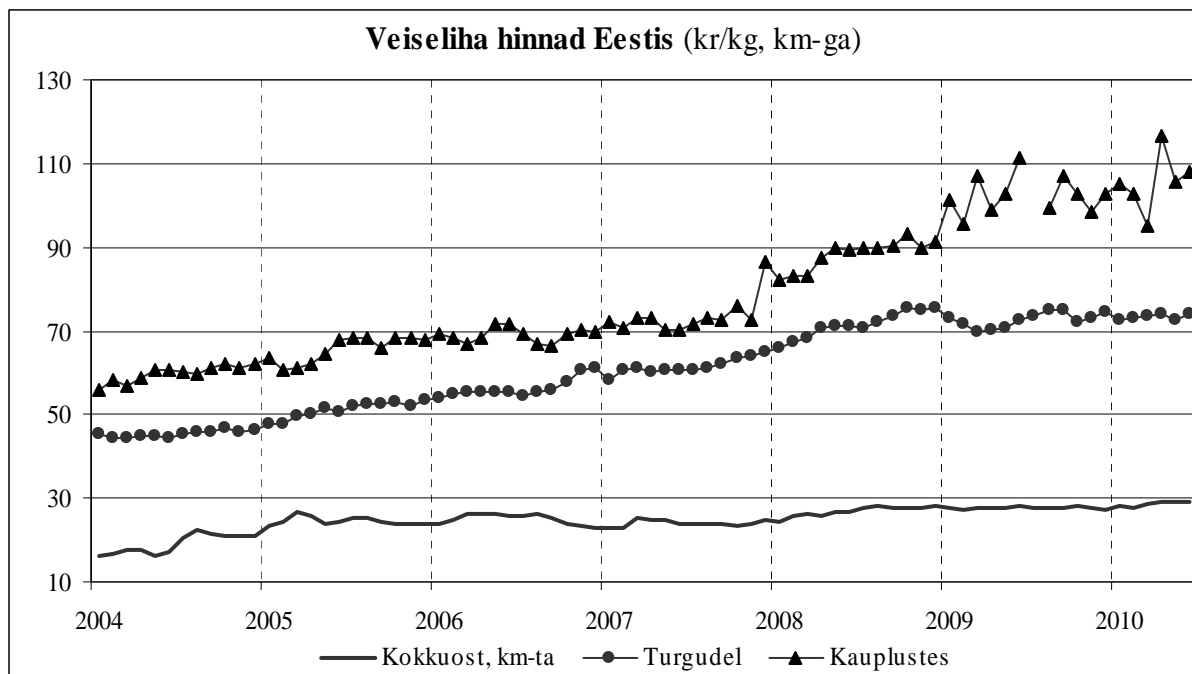
Allikas: EKI

Veiseliha kvaliteedi paranemine ja liha tootmise vähenemine on tõstnud veiseliha jaehinda Eesti kauplustes. Jaehinna tõus on olnud kiirem kui kokkuostuhinna muutumine ning jaehind ei ole olnud nii stabiilne kui kokkuostuhind – kõikumised kuude lõikes on olnud suuremad. Kui sealihaga jaehind selle aasta I poolaastal langes, siis veiseliha puhul võis täheldada jaehinna tõusu jätkumist. 2008. aasta I poolaastal maksis kilogramm veiseliha keskmiselt 95.93 kr/kg ning 2009. aasta I poolaasta keskmine jaehind oli 102.81 kr/kg. Selle aasta I poolaastal oli kilogrammi veiseliha keskmine maksumus juba 105.53 krooni. Seega aastaga tõusis veiseliha jaehind 2,6%, kahe aastaga aga 10,0%. Hinna tõusu vedas kondiga liha, mille keskmine poolaasta hind kerkis mullusega võrreldes 9,5%, liikudes 55.30 kr/kg-lt 2009.aasta I poolaastal 60.55 kr/kg-le sel aastal. Kondita pehme liha odavnes samal ajal 2,8%. Eelmisel aastal oli kondita liha keskmine poolaasta hind 121.49 kr/kg, mis sel aastal kukkus 118.11 kr/kg-le. Siiski kahe aastaga on pehme kondita veiseliha jaehind tõusnud 7,4%. Veiseliha jaehind püsis kõrge ka III kvartalis.

Turgudel oli veiseliha keskmine jaehind jaanuaris 72.85 kr/kg. Järgnevatel kuudel hakkas hind ka turgudel tõusma ning poolaasta viimases kuus oli veiseliha keskmine hind 73.93 kr/kg.

Poolaasta keskmiseks jaehinnaks kujunes 73.35 kr/kg, mis oli 2,7% kõrgem kui aasta varem ning 6,4% kõrgem kui kaks aastat tagasi. Turgudel kallines nii kondita pehme kui ka kondiga liha. III kvartalis jätkus veiseliha hinna tõus ka turgudel.

Joonis 21

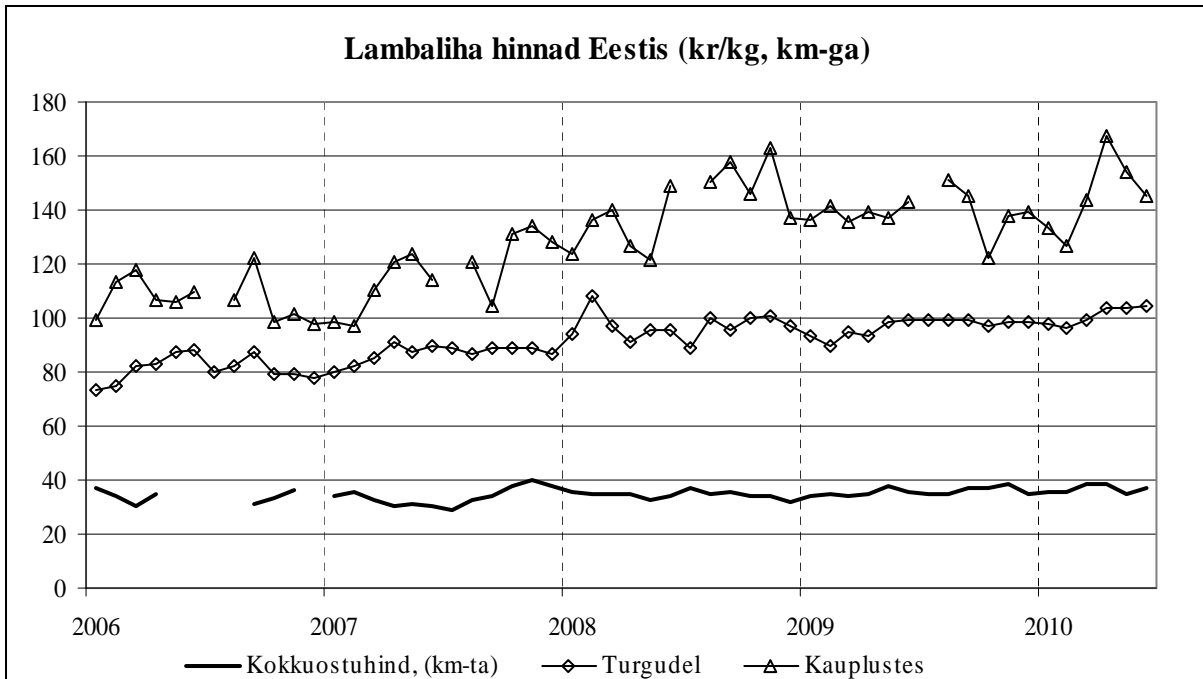

Allikas: EKI

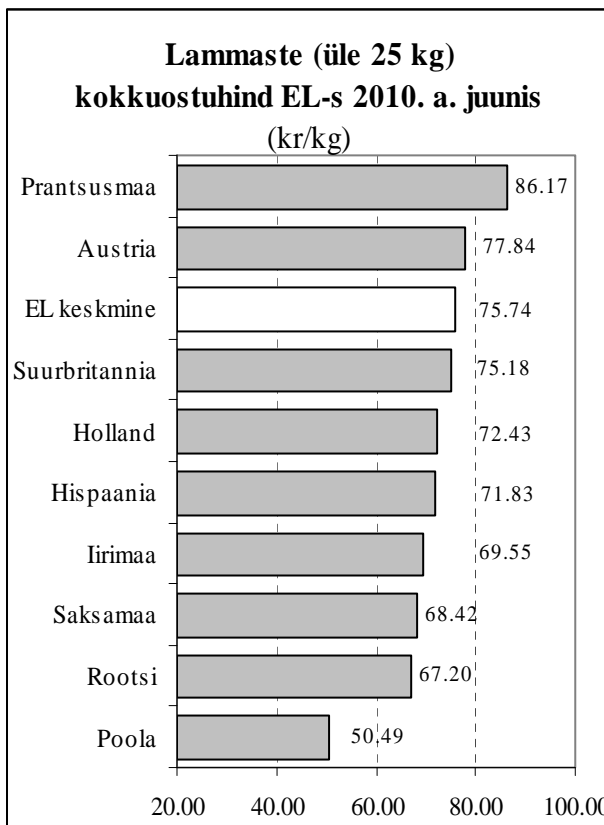
Euroopa Liidus kasvatas 2009. aasta sügisel napp pakkumine ning kerkiv nõudlus vähehaaval eluskaaluga **üle 25 kg lammaste** hinda. Nõudlus kasvas sügisel hooajale omaselt. Kuid nõudluse kasvule on kaasa aidanud ka moslemi kogukonna kasv Euroopas, eriti Prantsusmaal. Lammaste kokkuostuhinnad tõusidki eelkõige Prantsusmaal, Suurbritannias ja Irimaal. Need kolm riiki on ka olulisemad lambaliha tootjad Euroopa Liidus. Üle 25 kg lammaste hind tõusis EL-s eelmise aasta viimases kvartalis tunamulluse sama perioodiga võrreldes 7,6%. Hinna tõus jätkus ka selle aasta jaanuaris, mil lammaste keskmine kokkuostuhind oli 77.33 kr/kg. Hind on kõrge püsinud kogu I poolaasta, kõikides 75-79 kr/kg vahel. Selle aasta I poolaasta keskmiseks hinnaks kujunes 77.08 kr/kg, mis oli 6,0% kõrgem kui eelmisel aastal. Nii kõrgele ei ole keskmine hind varem küündinud. II poolaastal üle 25 kg lammaste kokkuostuhind mõnevõrra langes.

Eluskaaluga **alla 25 kg lammaste** kokkuostuhind vastupidiselt vanematele lammastele hoopis langes. Kui eelmise aasta IV kvartali lõpus oli noorte lammaste keskmine kokkuostuhind EL-s 112.37 kr/kg, siis juba selle aasta jaanuaris langes hind 99.34 kr/kg-le ning poolaasta lõpuks kukkus hind juba 83.87 kr/kg-le. Poolaasta keskmiseks kokkuostuhinnaks kujunes 89.20 kr/kg, mis oli 2,5% madalam eelmise aasta I poolaasta keskmisest kokkuostuhinnast. Sügise saabudes hakkas ka noorte lammaste kokkuostuhind uuesti tõusma.

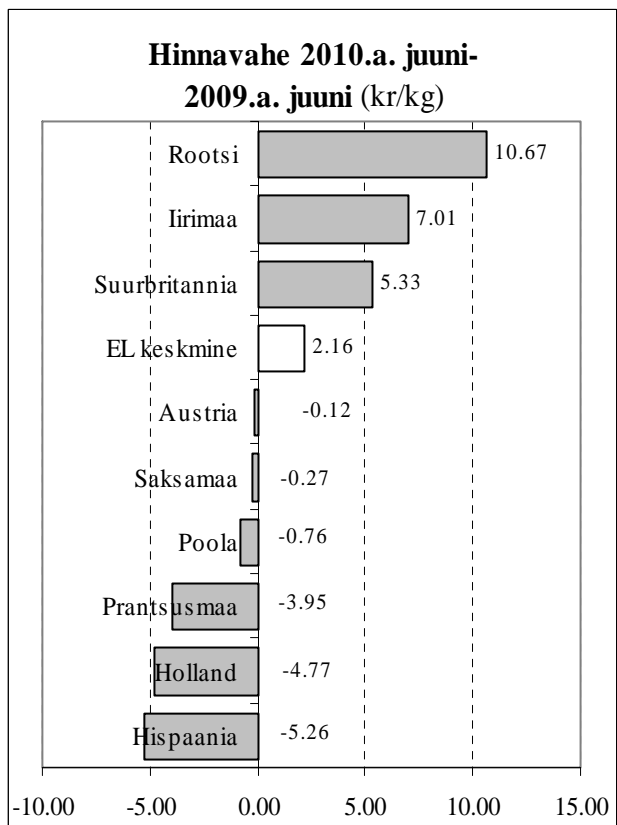
Eesti lambalihaturul sel aastal olulisi muutusi ei ole toimunud ning lambakasvatajaid kimbutavad probleemid on lahenduseta. Lammaste kokkuost on jätkuvalt lünklik ning kokkuostetud kogused marginaalsed. Statistikaameti esialgsel andmetel osteti selle aasta I poolaastal

Allikas: SA, EKI

Allikas: Euroopa Komisjon

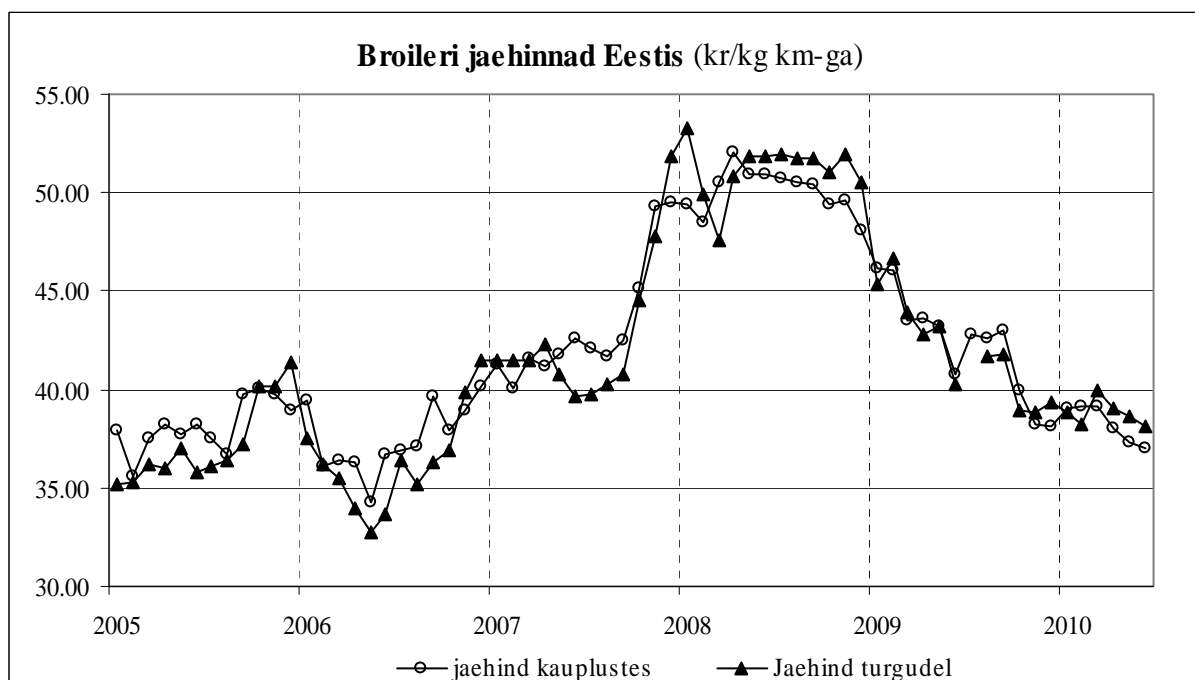

kokku 35,9 tonni lamba- ja kitseliha. Seda oli 66,2% ehk 14,3 tonni võrra enam kui mullu samal ajal. Kokkuostuhind on 2010. aasta I poolaastal kõikunud 35-39 kr/kg vahel. Kui jaanuaris osteti lambaid kokku hinnaga 35.81 kr/kg, siis juunis tõusis hind 36.67 kr/kg-ni. Kõrgeim oli aga hind sel aastal aprillis, kui lammaste ostul maksti 38.89 kr/kg. Keskmise kokkuostuhind on aastaga tõusnud 3,0%.

Vaatamata sellele, et nõudlus lambaliha järele tarbijate seas aasta-aastalt tasapisi kasvab, on see teiste lihaliikidega võrreldes endiselt väga väike. Pakkumise vähesuse kõrval pidurdab nõudluse kasvu ka lambaliha kõrge hind. Endiselt napib kodumaist lambaliha, tarbijatele pakutav on valdavalt imporditud liha, mida selle aasta I poolaastal toodi põhiliselt Soomest, Taanist ja Saksamaalt. Impordihind tõusis 2010. aasta I poolaastal mullusega võrreldes 23,1%. Lambaliha keskmine jaehind, mis tavatarbija jaoks oli niigi tavatult kõrge, tõusis aastaga kauplustes 4,6%, turgudel hind langes 6,4%. Kahe aastaga on lambaliha jaehind tõusnud kauplustes 9,3% ning turgudel 7,0%. Selle aasta I poolaastal maksis lambaliha kauplustes, kus turustamisele läks põhiliselt imporditud lambaliha, keskmiselt 145.06 kr/kg. Turgudel, kus valdavalt kaubeldi kodumaise lambalihaga, oli liha keskmiseks maksumuseks 100.92 kr/kg.

Käesoleva aasta III kvartalis kasvas sügisele omaselt lammaste kokkuost, ning mõnevõrra alanes ka kokkuostuhind, kuid lambaliha jaehinna tõus jätkus nii turgudel kui ka kauplustes.

Joonis 24

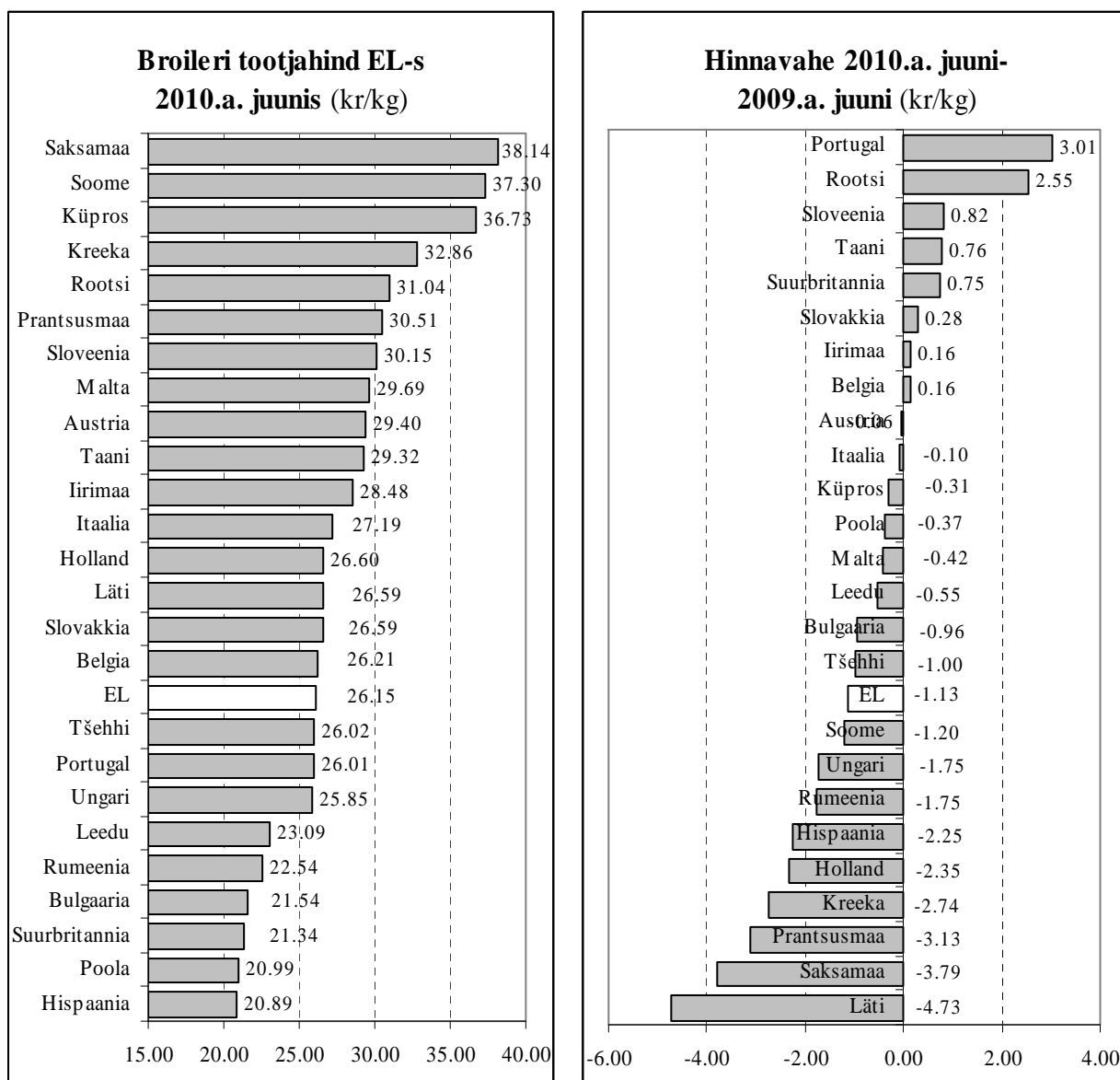
Allikas: EKI

Linnuliha keskmine tootjahind tõusis Eestis hoogsalt tootmiskulude kasvu tõttu 2007. aasta teisest poolest 2008. aasta juunini, mil hind uuesti langema hakkas. 2009. aasta alguseks oli tootjahind uuesti langenud 2007. aasta alguse tasemele. Sellele tasemele püsis tootjahind terveks 2009. aasta. Hinnalanguse ja stabiilselt madala hinnataseme juures on olulist rolli mänginud nii taas langenud söödahinnad kui ka majandussurutus, mis sundis tootjaid hindu langeta-

ma. 2010. aastal I poolaastal langes tootjahind veelgi. Aastaga on linnuliha tootjahind langedud 11%. Käesoleva aasta III kvartalis linnuliha tootjahind Eestis selle aasta varasemate kuudega võrreldes veidi tõusis.

Eesti broileri tootjahind püsis selle aasta alguses Euroopa Liidu keskmise hinnaga üsna võrreldaval tasemel. Aprillist alates, kui EL-i keskmine hind tõusma hakkas, liikus eesti tootjahind allapoole. Poolaasta lõppedes oli vahe üsna märkimisväärseks kärisenud. Poolaasta keskmine broileri tootjahind EL-s oli sel aastal 25.29 kr/kg, mis oli 7,3% madalam mullusest sama perioodi hinnast. Liikmesriigiti on linnuliha tootjahinna erinevused üsna suured. 2010. aasta I poolaastal 38.38 kr/kg-lt Soomes 19.44 kr/kg-ni Poolas. Ka hinna muutused olid liikmesriigiti erinevad: 20 liikmesriigis poolaasta keskmine tootjahind mullusega võrreldes suuremal või vähemal määral langes, 7 riigis aga tõusis. Hinnalangusest hoolimata on linnuliha turg Euroopas mahult kasvav.

Joonis 25

Allikas: Euroopa Komisjon

Kodumaise broileri jaehind turgudel oli selle aasta jaanuaris keskmiselt 39.67 kr/kg, mis oli 20,5% madalam kui mullu. Läbi väikeste tõusude ning languste jõudis broileri hind turgudel juunis 36.55 kr/kg-ni. Poolaasta viimasel kuul oli hind 7,9% ehk 3.12 kr/kg võrra madalam kui jaanuaris. Aastavõrdluses oli broiler turgudel käesoleva aasta juunis 21,3% odavam. Importbroiler oli juunis turgudel 9,3% ehk 3.40 kr/kg võrra kallim kui kohalik toodang. Selle aasta jaanuaris maksis kodumaise broileriliha kilo kauplustes keskmiselt 40.41 krooni ning see oli 12,8% odavam kui aasta tagasi. Kauplustes püsis broileri jaehind selle aasta I poolaastal turgudel küsitud hinnast stabiilsem. Nii oli hind juunis 39.06 kr/kg-ni, olles 3,3% madalam jaanuarikuisest hinnast ja 5,2% madalam eelmise aasta juunikuise tasemest. Importbroiler oli kauplustes esimesel kuuel kuul 13% odavam kohalikust toodangust.

Liha ja lihatoodete siseturumaht

Eesti liha ja lihatoodete **siseturu maht** oli 2010. aasta I poolaastal arvestuste järgi 45,4 tuhat tonni. Võrreldes mullusega on siseturu maht suurenenud 2,5 tuhande tonni võrra. Sel aastal on hakanud uuesti kasvama liha tarbimine, mis peegeldab ka elanikkonna elujärje paranemist. Liha tarbimine inimese kohta oli eelmise aastaga võrreldes 1,9 kg võrra suurem. Kodumaine toodang kattis 75% kogu siseturu vajadusest, kuid osa sellest eksporditi. Kogu siseturu mahust on selle aasta I poolaastal imporditud liha ja lihasaaduste osakaal ligi 64%. Aastaga on siseturu **isevarustatuse** võime kahanenud 8%-punkti võrra. Lihatoodangu vähenemine, elusloomade, liha ja lihatoodete ekspordi kasv on kodumaise liha osakaalu siseturul vähendanud 6%-punkti võrra.

Euroopa Liidu ja maailma lihaturg

Ülemaailmne majanduslangus mõjutas väga tugevalt just lihasektorit. Maailma lihaturg kasvas 2009. aastal varasemate aastatega võrreldes oluliselt aeglasemalt. Kui eelnenud aastatel oli kasv 2% aastas, siis mullu vaid 1%. Ka see 1% -line kasv saavutati suuresti tänu jõulisele kasvule Hiinas. Kaubavahetus lihaturul näitas ilmselgeid vähenemise märke juba 2008. aasta IV kvartalis. 2009. aastal olid nii kauba kogused kui ka maksumus kõigi lihaliikide osas kokku ligi 5% väiksemad kui aasta varem. Sealihaga oli vähenemine isegi 10%. Siiski kogu vähenemine ei toimunud majanduslangusest tulenevalt, osaliselt oli põhjuseks ka mitmed taudipuhangud ning riikide poolt rakendatud impordipiirangud.

Ekspertide hinnangud lihaturu tulevikule on paljulubavad. Arvatakse, et lihaturg taastub kiiresti juba lähiaastatel. Koos maailma majanduse toibumisega peaks taastuma ka nõudlus lihaturul, muidugi eeldusel, et lihasektorit ei kimbuta uued taudipuhangud.

Järgmise kümne aasta jooksul on oodata ka kõigi lihaliikide hindade tõusu. Kõige tagasihoidlikumalt peaks ekspertide hinnangul eelmise kümnendiga võrreldes tõusma linnuliha hinnad.

Põhiliste põllumajandustoodete seas peaks liha tarbimise kasv maailmas olema üks kiiremaid. Kiire kasvu tagavad eelkõige arenguriigid nii Aasias kui ka Ladina-Ameerikas. Põhiliselt oodatakse just odavamate lihatoodete, linnuliha ja sealihha tarbimise kasvu.

Ajendatuna tarbimise kasvust peaks kasvama ka liha tootmine, mis erinevate ekspertgruppide hinnangul peaks jääma 1,5-1,9% aastas. Seega arvatakse, et tootmise kasv jääb aeglasemaks kui eelmisel kümnel aastal, mille põhjuseks peetakse kõrgemaid tootmiskulusid ja loodusressursside kasutatavust. Prognooside järgi peaks kõige paindlikumalt ja kiiremini kasvama (1,8-2,4% aastas) linnuliha tootmine, millele järgnevad aeglasema tootmiskasvuga sealihha- ja veiselihasektor.

2010. aasta I poolaastal toodeti **Venemaal** 4,4 miljonit tonni liha (eluskaalus koos linnulihaga), mida oli 8,3% rohkem 2009. aasta I poolaasta toodangust. Venemaa Põllumajandusministeeriumi plaanide kohaselt peaks 2012. aastal liha vajadusest 82% katma kohalik toodang. Käesoleval ajal on isevarustatuse tase veiselihhal 69%, sealihhal ja linnulihhal 75%. 2010. ja 2011. aastal on peamiseks lahendust vajavaks probleemiks loomakasvatuse söödaga varustamine. Selle aasta suvel valitses erakordne põud 27 piirkonnas, sealhulgas ka olulistest teraviljaksavatuse rajoonides Kesk-Venemaal ja Volga piirkonnas. Teravilja saak oli sel aastal madalaim 2003. aastast alates, mil koguti vaid 67 miljonit tonni teravilja. Põud avaldab olulist mõju selle aasta söödavarude kõrval ka järgmise aasta talivilja külvidele ning seeläbi ka järgmise aasta söödavarudele.

Liha tarbimise langus tabas teiste lihaliikidega võrreldes kõige valusamini **veiselihasektorit**. Veiselihha suhteliselt kõrge hind sundis tarbijaid sissetulekute vähenedes otsima odavamaid alternatiive.

2008. aastal püsis maailma enamuses piirkondades veiselihha hind kõrge. Eelkõige nõudluse, aga ka söödahindade langus alandasid 2009. aastal veiselihha hinda. Nii OECD-FAO kui ka FAPRI eksperdid on ühisel arvamusel, et lähiaastatel karja vähenemisest tulenevalt kasvab pakkumise nappus, mis tõstab kindlalt veiselihha hinda. Pakkumise kasv järgmise kümne aasta teises pooles peaks küll hinnatõusu pidurdama. 2019. aastaks on veiselihha hinna tõusuks prognoositud 22% (OECD-FAO) või 23% (FAPRI) võrreldes 2000-2009. aastatega. USDA hinnangul peaks veiselihha hind kümne aastaga kerkima 31%, kusjuures hinnatõus vältab kogu prognoositava perioodi.

Veiselihha tootmine maailmas peaks kooskõlas hinnatõusu ja kaubavahetuse taastumisega järgmisel kümne aastasel perioodil OECD-FAO hinnangul kasvama 1,4% aastas. USDA ja FAPRI nii optimistlikud ei ole ja pakuvad kasvuks vastavalt 1,1% ja 0,9% aastas.

Brasiilia, kes käesoleval ajal suurima veiselihha eksportijana veab välja ligi kolmandiku kogu maailmas eksporditavast veiselihhast, peaks prognooside kohaselt oma osakaalu 5-6% suurendama. Austraalia on osakaalult teine oluline veiselihha eksportija, kelle osakaal järgmise kümnendi ajal peaks vähenema 2%-st (FAPRI hinnangul) kuni 6%-ni (USDA hinnangul). Nii Argentiina, Kanada, Uus-Meremaa kui ka India osakaal ekspordis peaks jääma käesoleva kümnendi tasemele või veidi vähenema.

Suurim veiseliha importija Venemaa tõenäoliselt vähendab imporditavaid koguseid järgmise kümne aasta jooksul, sest kodumaise veiseliha tootmise kasv vähendab impordi vajadust. Venemaa impordi osakaal kogu veiseliha impordis peaks vähenema praeguselt 16%-lt 10%-le 2019. aastaks. Osakaalu vähenemise põhjustab Venemaa impordi vajaduse vähenemise kõrval ka teiste piirkondade veiseliha sisseveo vajaduse kasv.

Ajendatuna kõrgetest piima ja veiseliha hindadest suurenes veisekari **EL-is** nii 2007. kui ka 2008. aastal. Rekordilise veiste arvukuseni jõuti 2008. aasta lõpus. Maa, sööda ja energia hindade tõus ning riiklike toetuste vähenemine peaks analüütikute hinnangul 2009-2010 aastal karja vähendama 89 miljonilt 88 miljonile peale. Tegevuse lõpetavad paljud väiketalupidajad, samas suured ja kasumlikud farmid näevad võimalust oma tegevust laiendada.

Kohaliku veiseliha toodangu, aga ka impordi vähenemise tõttu langes järsult 2008. aastal EL-s veiseliha pakkumine. 2008. aasta jaanuaris kehtestas Euroopa Komisjon piirangud veiseliha impordile Brasiiliast. 2009. aastal kasvas import Brasiiliast vaid marginaalselt. Teisalt 2009. aastal avaldusid ka majanduslanguse mõjud tarbijaskonna sissetulekutele ning hakkas suurenema tööpuudus, mistõttu veiseliha kõrge hind pidurdas veiseliha tarbimise kasvu. 2009. aastal on veiseliha toodang EL-s esialgsetel andmetel langenud allapoole 8 miljoni tonni. Toodang on vähenenud nii Saksamaal, Prantsusmaal kui ka Beneluxi maades. Vähenenud tootmine koos kahanenud impordiga on ka 2010. aastal põhjustanud EL-i siseturul veiseliha pakkumise nappuse, mistõttu ka jaehinnad peaksid püsima kõrged. Majanduslangus koos kõrge hinnatasemega kahandavad jätkuvalt veiseliha tarbimist ning kasvatavad odavamate toodete (hakkliha) tarbimist. Veiseliha tarbimise vähenemist soodustab ka linnuliha kui odava, lahja ja kergelt valmistatava lihaliigi tarbimise kasv.

Rosstat'i andmetel oli selle aasta juuni lõpu seisuga **Venemaal** 21,7 miljonit veist, kellest 9 miljonit olid lehmad. Veiste arv vähenes mullusega võrreldes 2,2% ning lehmade arv 1,4%.

Suur osa veiseliha toodangust jääb Venemaal piimakarja kõrvalproduktina toodetuks eramajapidamistes. Seega veel pikemat aega on veiseliha toodangu kasvu põhiliseks indikaatoriks piimakarja vähenemine. Sööda nappus ja kallinemine kasvatasid 2010. aastal ka veiste tapmiste arvu. Põua tõttu vähendati veiste arvu nii mõneski piirkonnas kuni 47%. Prognoosid 2011. aasta kohta on üsna sarnased 2010. aastale – sööda nappus ja kõrge hind võivad põhjustada karjakasvatajate seas uusi finantskrahhe.

2010. aasta I poolaastal impordis Venemaa 256 363 tonni veiseliha, mida oli 4,9% enam kui 2009. aastal. Põhiliselt imporditi Brasiiliast, Argentiinast, Uruguaist, Paraguaist, Ukrainast, Euroopa Liidust, Austraaliast, Mongooliast ja USA-st. Pikemas perspektiivis peaks ekspertide hinnangul veiseliha import Venemaale vähenema.

2009. aastat ei saa **sealihasektorile** just edukaks pidada. Koos sööda hinnaga langesid järsult ka sealihahinnad ning maailmas vähenes järsult ka nõudlus sealihajärele. Tarbimist vähendas ülemaailmne majanduslangus, aga ka hirm laialt levinud taudi N1H1 (tuntud ka kui "seagriip") ees. Sektori kasumlikkus jäi sööda hindade langusele vaatamata väga madalaks. Rasket olukorda sealihasektoris mõjutas oluliselt ka olukord Hiinas, kus toodetakse ja tarbitakse ligi pool kogu maailma sealihahinnast. 2009. aastal toibus Hiina sealihasektor pea täielikult

varasematel aastatel kimbutanud taudidest ning nii sealiha toodang kui ka tarbimine jõudsid uuesti kriisi eelsele tasemele, mistõttu import vähenes 2008. aastaga võrreldes järsult.

Nii FAPRI kui ka OECD-FAO ekspertide hinnangul peaks lähiaastatel koos nõudluse uue kasvuga tõusma oluliselt ka sealiha hind. Kuna aga tootmismahud suurenevad (eelkõige Hiinas ja Brasiilias) hinnatõus aeglustub FAPRI prognooside kohaselt 2013. aastal. OECD-FAO analüütikute arvamuse kohaselt algab sealiha hinnatõusu aeglustumine 2015. aastal.

Sealiha toodang ja tarbimine maailmas peaks kasvama 1,3-1,9% aastas. Põhiline kasv peaks tulema taas arenguriikidest.

Sealiha eksporditurul peaksid prognooside kohaselt suurenema USA ja Brasiilia osakaal, seevastu Kanada ja Euroopa Liidu osakaal peaks vähenema. Arvatakse, et Euroopa Liidu osakaal ülemaailmsel sealiha eksporditurul võib kahaneda 8%-punktist (USDA) kuni 15%-punktini(OECD-EAO).

Sealiha põhilised importijad Venemaa ja Jaapan tõenäoliselt vähendavad sealiha sissevedu. Venemaa sealiha import peaks vähenema kogu järgmise kümnendi jooksul, kuna valitsuse poolt rakendatavad meetmed hoogustavad kohalikku sealiha tootmise kasvu, et saavutada kõrgem isevarustatuse tase. Venemaa osakaal sealiha impordis võib langeda 9-14%-punkti. Kui aastatel 2007-2009 oli sealiha import Venemaale 22% kogu sealiha impordist, siis 2019. aastaks peaks see langema 8-13%-le.

2007-2009. aastal veeti Jaapanisse keskmiselt 28% kogu sealiha impordist. 2019. aastaks peaks see vähenema erinevatel hinnangutel 4-7%-punkti. See-eest import Mehhikosse peaks kasvama 3-6%-punkti. Kui 2007-2009. aastal veeti Mehhikosse keskmiselt 10% kogu impordist, siis 2019. aastaks peaks see kasvama 13-16%-ni. Impordi kasvu põhjuseks Mehhikos on tootmisest oluliselt kiiremini kasvav tarbimine.

Euroopa Liidus vähenes sigade arv 2008. aastal märkimisväärselt. 2007. aasta juulist 2009. aasta jaanuarini püsisid sööda hinnad kõrged, mis avaldas olulist mõju sealiha tootmise kasumlikkusele. 2009. aastal küll sööda hinnad langesid, kuid algas majanduslangus, mis surus sigade hinna viimase viie aasta keskmisest madalamale, mistõttu nuumamise marginaal jäi napiks.

2009. aastal vähenes olulisel määral ka põrsaste sündivus. Analüütikute esialgsel hinnangul arvati, et sealiha tootmine, mille üheks peegelduseks on ka põrsaste sündivus, 2010. aastal madalseisust väljub. Eeldusel, et põrsaste sündivus ei katnud siseturu ja ekspordi vajadust sealiha järele, ennustati, et põrsaste sündivus EL-s kasvab 2010. aastal 0,6% ning ulatub 256 miljoni isendini. Tegelikult 2010. aastal sealiha sisetarbimine EL-s vähenes küll marginaalselt, kuid nii Venemaa kui ka Hiina vähendasid järsult sealiha impordi EL-st. 2010. aasta alguses tõstis Venemaa elussigade imporditolle varasemalt 5%-lt 40%-le, mistõttu jäi EL-st Venemaale viimata ligi 1 miljon tapaküpset siga. Need sead realiseeriti Euroopa Liidu siseturul. Sigade arvukus, mis 2007. ja 2008. aastal järsult vähenes, peaks 2010. aastal vähenema vaid 0,3% ning jõudma 148,5 miljoni loomani.

Sealiha eksport EL-ist kasvas 2008. aastal rekordiliselt ning ulatus 1,7 miljoni tonnini. 2009. aastal kahanes eksport Ida Euroopasse ja Aasiasse järsult, põhjuseks eelkõige majanduslangus ja vähene kodumaine pakkumine. 2010. aastal on ekspordikogused siiski olnud prognoositust suuremad ning sealiha eksport Venemaale on tasapisi kasvanud. Pikemas perspektiivis loodab

Euroopa Liit saada suuremat juurdepääsu ka Hiina sealihaturule. Sisemaine tarbimine aga osutus prognoositust väiksemaks.

Sealiha tootmine peaks prognooside kohaselt sel aastal vähenema 0,3% ning ulatuma 22 miljoni tonnini. Sealiha toodang peaks kasvama Saksamaal ja Suurbritannias.

Sissetulekute vähenemine peaks sealiha tarbimist vähendama eelkõige uutes liikmesriikides.

2010. aasta erakordselt kuuma suve ning suurte maastikupõlengutega **Venemaal** on kaasnenud sööda nappus, mis peaks vähendama loomade arvu eelkõige 2010. ja 2011. aastal. Tapasead ollakse sunnitud turustama soovitus varem, mistõttu suurenes 2010. aastal küll sigade tapmiste arv, ent alanes sigade tapakaal.

2010. aasta II poolaastal kõrgemast sööda hinnast tulenenud tapmiste arvu kasv suurendab sealiha toodangut sel aastal 8,8%. Järgmisel aastal on sealiha tootmise kasvuks prognoositud vaid 3,4%.

Põhiliselt toodetakse sealiha suurtes põllumajanduslikes ettevõtetes, kus selle aasta I poolaastal kasvas toodang mullusega võrreldes 24,4%. Rosstat'i andmetel tootsid 2006-2008. aastal 11 suurt saeliha tootjat 23,9% kogu Venemaa sealiha toodangust. Sellistes 50-60 tuhandet siga kasvatavas ettevõtetes on tootmiskulud madalaimad, samas sigade ööpäevane juurdekasv on suurim.

2010. aasta I poolaastal importis Venemaa 315 537 tonni sealiha, mida põhiliselt imporditi Euroopa Liidust, Brasiiliast, USA-st ja Kanadast.

Samal ajal, kui majanduskriisist ajendatuna langes nõudlus liha järele ja ühtlasi alanesid ka hinnad, läks **linnuliha** sektoril hästi – tarbija eelistatus liikus kallimalt punaselt lihalt odavamale linnulihale. Ka linnuliha hind oli stabiilsem. Ka järgmise kümne aasta jooksul peaksid hinnad liikuma läbivalt kogu perioodi vältel ülespoole. Hinnatõusu ajendiks on sööda hindade tõus ning kasvav nõudlus.

Tarbimise kõrge tase 2009. aastal kasvatas linnuliha tootmist kõigis olulisemates linnuliha kasvatuses tegelevates maades. Erandiks oli siin vaid USA, kus mullu esimest korda viimase kolmekümne aasta jooksul linnuliha tootmine vähenes. Linnuliha tootmine maailmas kasvas, nõudluse pideva suurenemise tõttu lihaliikidest kõige kiiremini. Nõudlus kasvas eelkõige arenguriikides. Kuigi tarbimine riigiti on mõnevõrra erinev, võib pidada üldiseks ühendavaks jooneks nii arengu- kui ka arenenud riikides linnuliha eelistamist teistele lihaliikidele.

OECD-FAO ja USDA hinnangul kasvatab järgmisel kümnendil maailma suurim linnuliha eksportija Brasiilia oma turuosa USA turuosa kahanemise arvel.

Suurimad linnuliha importijad maailmas on Venemaa ja Jaapan. Järgmisel kümnel aastal peaks import nendesse riikidesse vähenema. Venemaa piirab linnuliha importi ning soodustab sellega kodumaist tootmist. Linnuliha import Venemaale peaks erinevatel hinnangutel järgmise kümnendi lõpuks vähenema 5-9%-punkti ning moodustama üldisest linnuliha impordist 7-9%. Import Jaapanisse peaks vähenema oluliselt vähem – 1-2%-punkti. Linnuliha sissevedu Saudi Araabiasse (+3,5%-punkti) ja Mehhikosse (+1-3%-punkti) peaks aga kasvama.

Vaatamata majanduslangusele jätkus **Euroopa Liidu** linnuliha sektor nii kodumaise tarbimise kui ka ekspordi kasvu toel kasvu. 2009. aastal ning selle aasta alguses olid teravilja hinnad

madalad, mis muutis linnuliha tootmise oluliselt kasumlikumaks ning tõstis sektori konkurentsivõimet.

2010. aastal ikaldus teravilja saak nii Venemaal, Ukrainas, Kasahstanis ja Saksamaal, mis tõstis koheselt ka teravilja hinda. Seetõttu peaksid linnuliha tootjad järgmisel 2011. aastal kas tõstma linnuliha hinda või vähendama oma marginaali. Prognooside kohaselt peaks linnuliha tootmine järgmisel aastal kasvama alla 1%.

2010. aastal kahanes veidi linnuliha import Euroopa Liitu ja kasvas eksport. Põhilisteks linnuliha importijateks on endiselt Brasiilia ja Tai, kellele järgnevad Tšiili ja Argentina. Nõrgemaks muutunud euro peaks kahandama mõnevõrra linnuliha importi. Ka Euroopa Liidu range regulatsioon värskel linnuliha osas (külmutatud linnuliha ei ole võimalik müüa värskel lihana) võivad kahandada linnuliha sissevedu Euroopa Liitu.

Nõrgenenud euro ning suurenenud pakkumine soodustab aga 2010. aastal linnuliha ekspordi Euroopa Liidust. Nii peaksid sel aastal suureneva linnuliha tarned Venemaale. Lähis Idas püsib nõudlus linnuliha järele suur. 2011. aastal peaks linnuliha ekspordi kasv peatuma – kõrge sööda hind vähendab tootjate marginaali ning ühtlasi ka Euroopa Liidu linnuliha sektori konkurentsivõimet.

Linnuliha kui odavaima proteiini allika tarbimine oli teiste lihaliikidega võrreldes oluliselt vähem majanduslangusest mõjutatud. Kuid linnuliha tarbimine kasvas elanikkonna kasvust vähem, mis näitab, et tarbimine inimese kohta väheneb. Kuigi mitmed turuanalüüsid näitavad, et majanduslanguse tingimustes tarbijad kaldusid kallimale veise- ja sealihale eelistama linnuliha, tuleb tõdeda, et suur osa tarbijatest oli sunnitud sissetulekute vähenedes oluliselt piirama proteiini tarbimist ning otsustama süsivesikute (leib, pasta) kasuks.

Kokkuvõte

2010. aasta I poolaastal (30. juuni seisuga) vähenes veiste arv aasta varasemaga võrreldes 0,5%. Veiste arvukus langes lehmade arvu 2,2% vähenemisest, nuumveiste arvukus kasvas 0,8%. Munalindude karja taastumine pärast taudi 2007. aastal kasvatas kodulindude arvukust. Jõudsalt kasvas ka lammaste ja kitsede arv. Seakari vähenes aastaga 1,2%.

Tapaloomade ja -lindude **eluskaal** oli selle aasta I poolaastal 3,7% väiksem kui aasta tagasi ja seda just veiste ja sigade tapamassi vähenemise tõttu. Lindude tapamass suurenes aastaga pea kümnendiku võrra. Põrsaste arvu 4,3%-line suurenemine selle aasta I poolaastal peaks võimaldama sealihha tootmist järgnevatel kuudel suurendada. Kiiresti kasvav elussigade väljavedu aga tõenäoliselt kogu juurdekasvu kohalikule turule ei jäta. Vasikate sündivus on vähenenud 0,3%, mis lähitulevikus mõjutab ka veiselihha turgu, kuhu jõuab vähem kodumaist veiselihha.

Eesti lihatööstuses kahanes **kodumaise päritoluga tooraine** kasutamine. 2010. aasta I poolaastal vähenes lihatööstustes kodumaise tooraine kasutus mullu sama perioodiga võrreldes 2,7%, kahe aastaga on vähenemine juba 13,7%. Vähenes nii sigade kui ka veiste kokkuost. Kodumaist sealihha kasutasid lihatööstusettevõtted mullusest 1,4% ja veiselihha 7,3% vähem. Kahe aastaga on kodumaise sealihha kasutus vähenenud 14,2%. Kodumaist veiselihha on lihatööstustes kahe aastaga 11,6% vähem kasutatud.

Selle aasta I poolaastal oli kogu majandus veel madalseisus, mis peegeldus ka lihatööstussektori majandusnäitajates. Sektor tervikuna väljus küll eelmise aasta lõpu kahjumist ning jõudis uuesti kasumisse, kuid müügitulu jäi mullusest väiksemaks. Mullusega võrreldes sigade kokkuostu- ja jaehindhind mõnevõrra alanen, veise- ja lambalihhal tõusid nii kokkuostu- kui ka jaehinnad.

2010. aasta I poolaasta lõpus võis tõdeda, et enam kui kaks aastat väldanud majanduslangus on peatunud ning järgnevatel kuudel võib oodata majanduse elavnemist. Selle aasta esimesel kuul kuul suurenes liha ja lihatoodete **eksport** rahalises vääringus 28,3% ja **import** 8,6%. Statistikaameti esialgsete andmete järgi on sel aastal kasvanud nii valmistoodete kui ka liha ja inимtoiduks kõlblike subproduktide ekspordikäive. Mõnevõrra langesid nii ekspordi- kui ka impordihinnad. Hinnalanguse korvas aga väliskaubanduse koguselise mahu kasv. Liha ja lihatoodete väliskaubanduse puudujääk langes 257,2 miljoni kroonini.

Eesti jaoks on endiselt liha ja lihatoodete peamisteks ekspordiriikideks Läti ja Leedu. Samas on märgata ka turgude laienemist ning Lätile ja Leedule on lisandunud teised kõrgema hinnatasemega turud Lääne-Euroopas (Rootsi, Soome, Holland). Eestist eksporditud liha ja lihatoodetest 91,4% läks Euroopa Liitu, millest omakorda 59% veeti Lätti ja Leetu. Ekspordipartneritena kahanen sel aastal mullusega võrreldes Balti riikide osatähtsus küll 10%-punkti võrra kuid eksport lõunanaabrite juurde suurenes 33 miljoni krooni võrra. Vaatamata ekspordi suurenemisele EL-i liikmesriikidesse püsis liha ja lihatoodete kaubandusbilanss nende riikidega ka selle aasta I poolaastal negatiivne.

Eksport kolmandatesse riikidesse on 2010. aasta I poolaastal eelmise aasta sama perioodiga võrreldes kasvanud rahalises väärtuses kaks korda. Eksport Venemaale suurenes pea kolm

korda. Venemaa kõrval on taas liha ja lihatooteid eksporditud Ukrainasse. Aasia uutest turgudest on enim kasvanud liha ja lihatoodete väljavedu Hongkongi.

Majanduskriisi läbi vähenesid sissetulekud ning kannatasid investeeringud, mis avaldas survet nii nõudlusele kui ka pakkumisele. Sealiha hinnad maailmaturul langesid pea kogu 2009. aasta. Ka EL-i sealihaturgu iseloomustab sel perioodil langenud tapmiste arv ja alanevad hinnad, mis ühtlasi peegeldas nõudluse langust. 2010. aastal alanes sealiha kokkuostuhind EL-s veel 2,5%. Kahe aastaga on sealiha kokkuostuhind EL-s langenud 5,3%. EL-i keskmised sealiha kokkuostuhinnad kõikusid I poolaastal 20-23 kr/kg vahel.

Eesti sealihaturul on sigade kokkuostuhind sel aastal liikunud üsna sarnaselt Euroopa Liidu keskmise ja Taani hinna liikumistele. Kuue kuu nuumsigade (SEUROOP) keskmine kokkuostuhind oli sel aastal Eestis 22.33 kr/kg, langedes mullusega võrreldes 7,1%. Kokkuostuhinna alanemine langetas selle aasta I poolaastal ka sealiha jaehinda. Esimesel kuuel kuul oli sealiha kauplustes 6,4% odavam kui aasta varem. Langus viis sealiha jaehinna 2007-2008. aasta tasemele.

Maailma veiseliha sektorit mõjutas nõudluse vähenemine teiste lihaliikidega võrreldes kõige enam. Sissetulekute vähenemisel otsiti suhteliselt kõrge hinnaga veiseliha asendamiseks toidulaual odavamaid alternatiive. Järsule hinnatõusule 2008. aastal järgnes 2009. aasta, mil hinnad valdavas osas maailmas langesid. Hinna languse ajendiks olid nii langenud sööda hinnad kui ka üldine nõudluse langus veiseliha järele.

Veiseliha tootmine Euroopa Liidu liikmesriikides vähenes mullu kiiremini kui tarbimine ning import Brasiiliast jäi endiselt piiratuks. Olukorras, kus Euroopa Liidus isevarustatus veiseliha-ga vähenes, suudeti veiseliha kokkuostuhinnad hoida suhteliselt stabiilsed, küll kergelt langeval trendil.

Eesti veiselihaturul on olukord käesoleval aastal olnud üsna stabiilne, veiste kokkuostuhind on olnud kergel tõusutrendil. Samas veiseliha tootmine väheneb. 2008 aasta II poolaasta algusest alates ei ole veiste kokkuostuhind oluliselt muutunud ning on kõikunud 27.50-28 kr/kg vahel. Selle aasta hind on liikunud pisut kõrgemal tasemel – 28-29 kr/kg juures. Veiseliha kvaliteedi paranemine ja liha tootmise vähenemine on tõstnud aastaga 3,0% ka veiseliha jaehinda. Kahe aastaga on veiseliha kauplustes kallinenud 10%.

2010. aasta I poolaasta arvestuslik Eesti liha ja lihatoodete **siseturu maht** oli 45,4 tuhat tonni, mis oli mullusest 2,5 tuhande tonni võrra suurem. Sel aastal on hakanud uuesti kasvama liha tarbimine, mis peegeldab elanikkonna elujärje paranemist. Kodumaine toodang kattis sel aastal 75% kogu siseturu vajadusest, kuid osa sellest eksporditi. Aastaga on siseturu **isevarustatuse** võime kahanenud 8%-punkti võrra. Elusloomade, liha ja lihatoodete ekspordi kasvu tõttu on kodumaise liha osakaal siseturul vähenenud 6%-punkti võrra.

Liha toodang Venemaal (tapakaalus, tuh t)

	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Veiseliha	1 898	2 002	1 954	1 809	1 722	1 699	1 769
Sealiha	1 578	1 743	1 686	1 569	1 699	1 930	2 042
Lambaliha	140	134	145	154	156	168	174
Linnuliha	768	1 048	1 192	1 388	1 632	1 925	2 217
Kokku	4 446	4 993	5 046	4 990	5 278	5 790	6 268

Allikad: USDA, Rosstat

Liha ja lihatoodete import Venemaale (tonnides)

	2008	2009	2009.a. I pa	2010.a. I pa
Sealiha	810 260	649 791	274 313	315 537
EL-st	302 236	247 716	88 171	153 441
sh Saksamaa	69 431	84 52	28 452	52 583
Taani	69 037	65 368	21 858	40 583
Hispaania	42 243	33 184	12 51	20 505
Prantsusmaa	36 174	27 016	7 229	16 765
Brasiilia	238 740	249 715	118 247	111 099
USA	159 417	107 676	44 206	15 909
Kanada	102 762	41 962	21 894	34 724
Veiseliha	811 909	639 462	244 503	256 363
Brasiilia	404 000	322 969	138 109	121 478
Argentiina	69 384	136 991	43 871	20 695
Uruguay	88 908	66 199	20 476	42 003
Paraguay	83 280	46 663	14 812	24 548
EL	52 774	19 226	9 543	15 906
sh Leedu	11 301	7 285	3 446	3 098
Saksamaa	16 241	5 882	2 632	4 912
USA	18 780	3 183	256	11 685
Subproduktid	321 352	297 762	138 543	129 690
Vorstitooded	10 639	9 719	4 434	2 708
Searasv	267 096	256 191	119 273	120 173

Allikas: USDA

Keskised kokkuostuhinnad Venemaal (kr/kg, eluskaalus)

	Veised	Lambad ja kitsed	Sead	Linnud
2009. aastal				
Jaauar	18.18	14.27	23.51	18.75
Veebruar	18.04	13.97	23.43	18.26
Märts	18.53	14.20	23.86	18.57
Aprill	19.43	14.86	24.72	18.70
Mai	19.78	15.13	25.13	19.26
Juuni	19.67	14.96	25.20	19.10
Juuli	19.71	15.05	24.92	19.36
August	19.15	14.78	24.05	18.71
September	19.54	15.34	24.81	19.57
Oktoober	19.92	15.60	25.48	20.50
November	19.67	15.21	25.22	20.01
Detsember	20.09	15.75	24.81	20.31
2010. aastal				
Jaauar	20.00	16.10	24.84	18.91
Veebruar	20.98	16.74	26.26	19.50
Märts	21.82	17.43	27.33	20.18
Aprill	22.33	17.88	27.77	20.43
Mai	22.91	18.59	28.88	20.75
Juuni	22.88	18.28	28.53	20.78

Allikad: USDA, Rosstat

Liha ja lihatoodete keskised jaehinnad Venemaal (kr/kg)

	Jaau 09	Juuni 09	Dets 09	Jaau 10	Juuni 10
Veiseliha, kondiga	62.59	65.94	94.49	68.54	76.47
Veiseliha, kondita	86.22	91.55	94.49	95.00	106.84
Sealiha, kondiga	67.30	69.63	70.88	71.33	79.38
Sealiha, kondita	90.26	93.64	95.44	95.59	106.28
Lambaliha, kondiga	71.33	76.13	80.23	81.41	94.08
Hakkliha	62.65	66.37	68.87	69.12	77.28
Vorst	60.31	64.61	66.81	67.24	75.48
Suitsuvorst	172.15	183.08	189.64	190.70	213.37
Suitsutatud liha	111.13	119.39	123.64	123.43	138.35

Allikad: USDA, Rosstat